

DET TEOLOGISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

TEOL

INFORMATION

Nr. 44 juli 2011

Indholdsfortegnelse

Siden sidst af dekan, professor, dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen	3
Svend Bjerg checker ud af ph.d.-studerende Christina Tind Johannessen-Henry & lektor, cand.theol. Hans Raun Iversen	6
Teologi og kirkeforskning – hvorfor og hvordan? af prodekan, professor, dr.theol. Kirsten Busch Nielsen	10
Uddannelsessatsning på Københavns Universitet og Det Teologiske Fakultet af studieleder, lektor, ph.d. Jesper Tang Nielsen	14
Afrika på vej frem – Status og refleksioner på den seneste udvikling i Afrika af centerleder, ph.d. Stig Jensen	18
Mellem muslimsk folketradition og ortodoksi på Balkan af centerleder, professor Jørgen S. Nielsen	22
Den dobbelte dannelse: Dannelse og identitetsdannelse hos Søren Kierkegaard af lektor, lic.theol. Joakim Garff	26
Søren Kierkegaard Forskningscenterets fejring af Kierkegaard i 2013 af SK-2013-koordinator, cand.mag. Thomas Fauth Hansen	30
Praksis møder teori – indtryk fra et semesterkursus forår 2010 af sognepræsterne Thomas Felter og Mette Trankjær	34
Herrnhutermmissionen i Grønland 1733-1900 af ph.d.-stipendiat, cand.theol. Anne Kathrine Giversen	38
Tid og transcendens. Billedsproget i N.F.S. Grundtvigs salmedigtning af ph.d.-stipendiat, cand.theol. Therese Bering Solten	42
Kalender ved Pia Christensen	47

TEOL-information udgives af Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet, og udkommer to gange årligt, i februar og september. TEOL-information distribueres gratis til udvalgte offentlige og kirkelige institutioner samt til indenlandske universiteter, gymnasier, hovedbiblioteker og pressen. Bladet kan rekvireres ved henvendelse til Axel Carin på tlf.: 35 32 36 09.

Meninger, der tilkendegives i TEOL-information, gengiver de enkelte forfatteres synspunkter og er ikke nødvendigvis udtryk for redaktionens holdning.

Ansvarshavende redaktør: Dekan, professor, dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen.

Redaktion: professor, dr.theol. Mogens Müller.

Layout og sats: Specialtrykkeriet Viborg

Tryk: Special-Trykkeriet Viborg a-s. *Oplag:* 3500

Artikler, der offentliggøres i TEOL-information, kan citeres med angivelse af kilde.

Forside: Gengivelse af Johan Valentin Haidts maleri med titlen "Erstlingsbild", der blev påbegyndt i 1747, og som skal illustrere, hvor global Brødremenigheden er blevet. Se nærmere i Anne Kathrine Giversens artikel i dette hefte om Herrnhutermisjonen i Grønland 1733-1900.

**Det Teologiske Fakultet,
Købmagergade 44-46, Postboks 2164
1150 København K.
Tlf.: 3532 3961
Fax: 3532 3600
www.teol.ku.dk**

Siden sidst

Af dekan, professor, dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen

Man tror det næppe, men det er ganske vist. Til oktober har Det Teologiske Fakultet haft til huse i Købmagergade 44-46 i 40 år. Om indflytningen her skrev professor Leif Grane

i sin tid i Universitetshistorien: "Lokalerne i Købmagergade er ikke ideelle, men det var af stor værdi at få samlet alle fakultetets institutter under eet tag. For de fleste af lærerne var det noget helt nyt at få til-delt et arbejdsværelse på universitetet og at have mulighed for sekretærhjælp. Af endnu større betydning var det dog nok at få samlet institutternes biblioteker i samme hus og i umiddelbar forbindelse med de lokaler, der anvendtes i undervisningen". Ifølge Leif Grane var der imidlertid også en pris at betale: "Det kan dog ikke nægtes, at denne sidste fordel købtes dyrt, for så vidt som fakultetets overtagelse af 'Købmagergadeannekset' medførte dets fysiske isolering, en skæbne, som det deler med en række andre fag". Det sidste var nok værst for lærerne, mens de "hidtil ukendte muligheder", bl.a. mødelokaler og samlæsningsrum, får lov til at domine-

re billedet for studenternes vedkommende. Købmagergade fremstod i Granes fremstilling som en klar gevinst: "For alle implicerede betød koncentrationen en bedre udnyttelse af fakultetets ressourcer".

Bruger vi Leif Granes målestok, skulle fakultetets nye lokaler i Søndre Campus blive et yderligere fremskridt. De er i øjeblikket på tegnebrættet, og vi befinder os i den såkaldte dispositionsfase. Men så meget er sikkert: Lokalerne på Amager vil blive bygget og indrettet til formålet, dvs. forskning, undervisning og studentersociale aktiviteter, den fysiske isolering ophæves og udnyttelsen af fakultetets ressourcer bliver endnu bedre. Selvfølgelig er der også minusser, herunder de betydeligt færre kvadratmeter og en beliggenhed, som ikke kan konkurrere med det indre København. Det er mere end fem år siden, udflytningen blev besluttet, og da beslutningen ikke står til at ændre, er det jo ikke så dårligt, at det ikke er helt hen i vejret at tale om fremskridt. Nu gælder det om, at lærere og studenter i fællesskab samler sig om at få det bedste ud af de nye muligheder. Det, tænker jeg, kan gøres med humør til fælles gavn og glæde. Men de 40 gode år i Købma-

gergade skal vi ikke glemme. De kalder på en markering, som vi må vende tilbage til.

Gedigne målestokke har i skræmmende grad været en mangelvare i den medieskabte universitetsvirkelighed igennem de sidste mange måneder. Journalister og en stribe såkaldte eksperter i branding, virksomheds- og ledelseskultur har haft travlt med at forklare, hvor skadelig den ledelsesmæssige håndtering af en bestemt, helt usædvanlig sag har været for Københavns Universitet. Ord kan skabe, hvad de nævner, og derfor er det naturligvis ikke ligegyldigt, hvad der skrives og siges. Men før eller siden må det blive klart for offentligheden, at universitetets samarbejdspartnere og den akademiske verden ikke er gået fra snøvsen, men tværtimod har bevaret proportionaliteten og dermed også tilliden til KU. Og på KU kan vi glæde os over, at rektoratet igennem hele balladeforløbet har haft overskud og kræfter til at holde opmærksomheden rettet mod det, der betyder noget for universitetet, nemlig forskningens og undervisningens trivsel.

Københavns Universitet er i færd med at revidere sin såkaldte strategi, altså planen for universitetets udvikling. Den skal gælde for årene 2012-2016, og det samme skal den ny udviklingsplan for Det Teologiske Fakultet, som der sideløbende arbejdes med. Udgangspunktet er løfterigt. Forskning og uddannelse ved fakultetet er i god gænge. Hvad undervisningen angår, kan vi glæde os over, at tilfredsheden med studiemiljøet er stor og tilmed stigende, og over, at de teologiske uddannelser i København uden problemer opnåede det officielle godkendelsesstempel i den akkrediteringsprocedu-

re, som lagde beslag på mange kræfter i 2010. Studienævnet og afdelingerne har i første halvdel af 2011 drøftet studieordningsændringer, og snart godkendes efter al sandsynlighed en revideret kandidatuddannelse med regulær eksamen i alle fem teologiske hovedfag og med flere undervisningstimer. Også på bacheloruddannelsen vil der ske ændringer. Forbedring af uddannelserne er det første formål, men der arbejdes samtidig også på at gøre studieordningerne lettere at overskue og administrere. Om forskningen ved fakultetet må siges, at den vel samlet set aldrig har været stærkere, end den er nu. På de følgende sider kan læseren stifte bekendtskab med dele af den. Her skal nævnes, at en ny forskningsenhed, Center for Kirkeforskning, er blevet oprettet med universitetslektor Hans Raun Iversen som leder. Centeret skal samle, videreføre og forstærke den udforskning af kirkernes vilkår og praksis, som allerede har solide traditioner ved fakultetet. Det centrale genstandsområde er den aktuelle folkekirkelige situation.

Siden sidst har professor George Pattison, Cambridge, sagt ja til at blive tilknyttet fakultetet som adjungeret professor. Afdeling for Systematisk Teologi og Søren Kierkegaard Forskningscenteret har længe haft et nært samarbejde med George Pattison, som holder tiltrædelsesforelæsning den 5. oktober. Rasmus Dreyer, Frederik Poulsen, Ole Hyllegard Hansen, Stine Zink Kaasgaard og Trine Amalie Fog Christiansen blev i foråret indskrevet som ph.d.-studerende, mens Trine Bjørnung Hasselbalch, Anne Katrine de Hemmer Gudme og Louise Mubanda Rasmussen erhvervede ph.d.-graden. De sidstnævntes afhandlinger er

alle trykt i serien Publikationer fra Det Teologiske Fakultet, og titlerne findes let i fortegnelsen på fakultetets hjemmeside. Fakultetet ønsker de nye ph.d.'er til lykke med den akademiske værdighed.

Professor Kirsten Busch Nielsen er tiltrådt som prodekan efter professor Mogens Müller, der har ønsket at bruge tiden og kræfterne på det strengt faglige som leder af et større forskningsprojekt og af Afdeling for Bibelsk Eksegese. Universitetslektor, dr.theol. Carsten Pallesen er tiltrådt som ph.d.-skoleleder efter professor Laugé O. Nielsen, som efter adskillige år på posten i en tid med rivende udvikling på området har fundet, at forskningen og undervisningen nu skal have hans fulde opmærksomhed. Fakultetet takker de afgangede ledere for deres store og fortjenstfulde indsats og forventer sig meget af samarbejdet med de nyttilkomne.

Når dette læses, kender vi optagelsestallene for 2011 på Det Teologiske Fakultets uddannelser. Forhåbentlig fortsættes den gode tendens fra de seneste år, såle-

des at vi kan sige velkommen til mange nye studenter, men under alle omstændigheder vil et nyt akademisk år stå for døren og kræve dagens arbejde gjort. Og jo helst med humør og ny energi efter en vederkvægende sommer. Det nye semester åbnes traditionen tro med en særlig gæsteforelæsning. Den holdes i år af professor Gerd Theissen, Heidelberg, som er en gammel ven af Det Teologiske Fakultet, hvor han for snart mange år siden i en kort periode var professor i Det Nye Testaments Eksegese. Forelæsningen finder sted den 2. september kl. 13,15 i auditorium 7 og holdes på dansk under overskriften Forståelsen af Bibelen i den moderne verden.

Velkommen til et nyt semester og et nyt akademisk år!

Svend Bjerg checker ud

– Et kraftfuldt Bjerg trækker sig tilbage efter snart 30 år på Det Teologiske Fakultet

Af ph.d.-studerende, cand. theol. Christine Tind Johannessen-Henry og lektor, cand. theol. Hans Raun Iversen

Den suveræne solist

Efter godt 20 år med studier, forskning og undervisning i Århus og udlandet, samt en doktorgrad ved Det Teologiske Fakultet i Århus, og – ikke mindst – efter have været lektor i dogmatik ved Det Teologiske Fakultet i København siden 1. oktober 1982, er Svend Bjerg gået på pension – i en alder af godt på vej mod de 69 år. Som for det meste i sit professionelle liv, har Svend Bjerg også her selv sat kursen og skæringsdatoen. Han er noget så efterhånden sjældent som en faglig solist, dybt forankret i sin tid, men altid med sin egen køreplan.

Når man ved – eller blot orienterer sig ved et hurtigt blik på – hvad Svend Bjerg har leveret som universitetslærer, har han laurbær nok at hvile på i et forhåbentligt både langt og aktivt otium. I hvert fald har hans arbejdsplads grund til at være

dybt taknemmelig for hans indsats. Svend Bjerg står som indbegrebet af den selvstændige, frie forsker og underviser, hvis arbejdsvilkår det må være ethvert universitets adelsmærke at slås for. Svend Bjerg er sin egen forskningsleder og pædagogiske supervisor. Og et fornemt eksempel på, hvad der kan komme ud af denne i dag lidt klemte arbejdsform.

I det ydre kan resultaterne af Svend Bjergs indsats som universitetslærer gøres op ret enkelt. På den forskningsmæssige side er det blevet til en solid monografi ca. hvert år foruden artikler og diverse andet. På den undervisningsmæssige side handler det om fulde forelæsningsauditorier og overtegnede øvelseshold foruden et stort antal specialevejledninger så at sige hvert eneste år. Mens det for de fleste andre går lidt op og ned, er det i forbavsende grad lykkedes Svend Bjerg at holde skruen konstant i vandet både med hensyn til forskning og undervisning.

Der er stor enighed om vurderingen af Bjergs faglige indsats. Da Præsteforeningens Blad i 2010 portrætterede nogle udvalgte "Vor tids teologer" røg Svend Bjerg lige ind på hitlisten. Og da der for første gang skulle uddeles en undervis-

ningspris på Det Teologiske Fakultet i slutningen af 1980'erne, gik den selvfølgelig til Svend Bjerg (sammen med Lone Fatum). Hele vejen rundt bliver der nikket: Selvfølgelig, ret skal være ret. Da Svend Bjerg (sammen med Eberhard Harbsmeier) opfandt forelæsningsbaserede efteruddannelseskurser på Det Teologiske Fakultet i begyndelsen af 1990'erne (før opfindelsen af Åbent Universitet og betaling ved dørene), var lokalerne ikke store nok – præster strømmede til bogstavelig talt i hundredvis. Det taler alt sammen for sig selv.

Det med den respekterede solist er markant, når det gælder Svend Bjerg. Han har arbejdet med på den faglige udvikling ved egen indsats og ved at gøre sit syn gældende på lærermøder på Afdeling for Systematisk Teologi. Tidens mange kollektive projekter har Bjerg meldt sig ind i med nøje selektion. En del af disse fælles arbejder er kendetegnet ved at være slagkraftige og kontroversielle teologiske bidrag til samfundsemner og debat, som vidner om et stort – og også politisk – engagement i de mange områder, som Svend Bjerg har udforsket gennem tiden. Emnerne rækker langt ud over traditionel dogmatik via pædagogik (f.eks. Omkring pædagogisk manifest fra 1982 opfulgt i 1983, 1986 og 1988), moralfilosofi (f.eks. Ansvarlighed. Medicinsk etik fra 1985), til den første teologiske bog om Homoseksualitet fra 1986 og AIDS-etik (1990) og senest omkring fiktionen (Fast tillid til fiktioner fra 2008). Hertil kommer bl.a. en række samarbejder med Palle H. Steffensen, hvor kritiske vinkler på folkekirken, f.eks. som et ”oppegående dødsleje” (2003) og en håndbog i Præsten på arbejde (2000) står

i centrum. Det organisatorisk krævende samarbejde er imidlertid ikke Bjergs hovedinteresse. Kirkelig Håndbog meddeler lakonisk, at Bjerg var formand for Danmarks Kristelige Gymnasiastbevægelse 1973-74.

Bøgerne

Det er de mange monografier, Svend Bjerg primært er kendt for og fra. Det er dem, der læses og fortsat vil blive det, også når yngre læsere ikke længere kan høre den Bjergske diktion for det indre øre under læsningen.

Med bogen om Døden fra 1975 åbner Bjerg sit forfatterskab, der som selvstændig fortolkning bærer tydelige spor af inspirationskilden, Eberhard Jüngel, som Bjerg bl.a. har været elev hos. Bogen introducerer en vifte af dogmatiske, filosofiske, medicinske, etiske og litterære vinkler, der stråler ud til de mange temaer i Bjergs senere forfatterskab. Med doktordisputatsen Den kristne Grundfortælling fra 1981 har Bjerg bidraget med en banebrydende dansk fremstilling af narrativ teologi, som udfoldes i en analyse af Grundtvigs teologi. Bjergs optagethed af fortællinger sætter anslaget for de derpå følgende fremstillinger bl.a. om forholdet mellem Fortælling og Etik (1986) og Litteratur og teologi (1988), samt i fortolkninger af f.eks. Jakob Knudsens ”erfaringsverden” (1982) og Karen Blixens teologi (1989). Det er ligeledes også gennem en analyse af den bibelske og skønlitterære litteraturs dagligsprog, at Bjerg rehabiliterer begrebet om Stedfortrædelse som et grundtræk ved al livsfællesskab.

Selv fremhæver Svend Bjerg den hovedgevinst ved fortællingen, at den tilbyder os en identitet, som vi ikke selv skal

tilkæmpe os. ”Den depressive politiske ubestemthed” bliver ”afløst af en frigørende narrativ bestemthed” (Kritisk Forum Praktisk Teologi 112/2008 s.2).

Bjergs interesse for narrativ teologi bevæger sig gennem årene tydeligere hen til den, for Bjerg, lige så kendetegnende teologi, nemlig erfaringens. Med denne position indtager og udfolder Bjerg den pointe, at troens sproglige udtryk ikke kan bestå uden erfaringen, hvilket fortolkes i *Det evige i det flygtige* (2004) og *Tro og erfaring* (2006), der henholdsvis søger at genoversætte det religiøse sprog gennem hverdags erfaringer, og demonstrerer hvordan troen gennem erfaring genbeskriver livet. Med sin markante nytænkning af erfaringen foregriber Bjerg den pointering af kroppens betydning i teologien, som her nogle år senere synes at være blevet en næsten uundgåelig teologisk pointe. At ånden ikke kan være uden kroppen, at billede og ord, synlighed og usynlighed ikke er modsætninger er allerede, hvad Bjerg redegør for i *Synets Teologi* (1999), hvor gudsforhold får en moderne fortolkning som synsforhold – udfordret af tidens massive billedkultur. Det er også gennem erfaringsperspektivet, at Bjerg tager læsningen af Grundtvig op med fornyet kraft i sin ”værkinterpretation” af *’Den Christelige Børnelærdom’* (Gud først og sidst fra 2002). Også her er Bjerg nytænkeren, og som den første giver han en samlet, og spillevende, fremstilling af Grundtvigs teologi, hvor dåbsord og trosbekendelse står som centrum.

Om sammenhængen mellem fortælling og erfaring fremhæver Bjerg, at vi ikke selv skaber vore oplevelser, dem kommer vi ud for, de vederfares os. ”De er det

stof, mine erfaringer er gjort af. Uanset dette, så er den subjektive fortæller nødvendig – Uden ham ingen erfaring.” (KFPT 112/2008 s. 5).

Trods teologisk komplekse greb er Bjerg en mesterfortæller, der på forbillig vis i et enkelt sprog fremstiller netop det komplicerede og multifacetterede. Den akademiske teologis forbindelse til hverdags- og kirkelig praksis illustrerer Bjerg gennem forfatterskabet som sin egen praksis, hvor Øjnenes faste (1997) lader homiletisk læsning knytte an til synsteologien, ligesom erfaringsteologien bindes sammen med de erfaringstætte Profane og Sakrale prædikener (2008/2009), som er blevet givet prædikater som ’enestående’ og ’forrygende’. Det tredje ben i Bjergs praktisk-teologiske ’trilogi’ er en længe tiltrængt fremstilling af *Kunsten at prædike* (2002), som anviser grundlæggende praktiske redskaber for det homiletiske forberedelsesarbejde.

Forfatterskabet rummer tillige en fremstilling af *Århusteologerne* (1994) som beskriver værker, erindringsbøger og prædikener af P.G. Lindhardt, K.E. Løgstrup, Regin Prenter og Johannes Sløk, hos hvem Bjerg studerede. Ingenting kommer af ingenting! Heller ikke Svend Bjerg. Men der kan ikke være tvivl om, at Bjerg på alle måder har formået at bære arven videre med teologisk originalitet og gennem hele den spændvidde, der karakteriserer hans forfatterskab.

Undervisningen

Bjerg er kendt som en engageret underviser, der sætter sit personlige præg på det teologiske stof. En fremragende formidling i kraft af stort vid, indlevelse og et

levende billedsprog er karakteristisk for hans undervisning – til stor inspiration for hans mange studerende, som han forlanger en aktiv deltagelse fra med opfordring til debat og til at stille spørgsmål ved det som læses.

Bjerg har været en særdeles vellidt og afholdt underviser, mentor og specialevejleder i tre årtier på Det teologiske Fakultet i København. Bjerg er også kendt som den der ind i mellem giver de studerende noget røg – fraser og lukkede konklusioner har gennem tiden fået kvalificerede svar på tiltale. I sit forhold til de studerende kendetegnes Bjerg ved sit nærvær, sin skarphed, hurtighed, slagkraftighed, humor, imødekommenhed, evnen til at se den enkelte studerende og i vejledningssammenhæng en imponerende ”Gefühl” til at kunne gribe, hvor

den studerende gerne vil hen og tænke med gennem et væld af ideer. Bjerg har gennem de mange år på de teologiske fakulteter mødt sine elever med et stort overskud, både hvad angår faglige kompetencer og medmenneskelig forståelse. Som underviser praktiserer Bjerg fuldt ud det, han prædiker og det, han udvikler i sin teologi.

Vi slutter med en enkelt anekdote, som måske endda er sand. Ved et seminar i Sverige, forelæser Svend Bjerg indgående og let henført om sit emne. Efter foredraget spørger en svensk tilhører pernitengryn: ”Var det en forelæsning eller prædiken, du holdt Dr. Bjerg?”. Svaret falder prompte: ”Der illustrerer du lige akkurat, hvorfor I er så dårlige teologer i Sverige.” Sådan! Åndsfrihed, om man må be’.

Teologi og kirkeforskning – hvorfor og hvordan?

Af prodekan, professor, dr.theol. Kirsten Busch Nielsen

*Oplæg ved åbning
af Center for
Kirkeforskning ved
Det Teologiske
Fakultet den 25.
maj 2011*

Hvis teologi og kirkeforskning var identiske, helt overlappende størrelser, var der ikke grund til at holde dette oplæg, som markerer åbningen af Det Teologiske Fakultets Center for Kirkeforskning, for så var der ingen grund til at åbne et sådant center. Hvis omvendt teologi og kirkeforskning var helt forskellige, slet ikke overlappende størrelser, var der heller ikke noget at holde oplæg om, for heller ikke da var der en centeråbning at fejre, i hvert fald ikke på Det Teologiske Fakultet. Når vi har indbudt til seminar i dag med et nyåbnet kirkeforskningscenter som anledning, er det udtryk for, at teologi og kirkeforskning er hverken helt overlappende eller helt adskilte fagområder. På få minutter skal jeg forsøge at indkredse, hvor og hvordan de to har deres overlap.

Defineret ud fra sin genstand er teologi den videnskab, som søger ny erkendelse om kristendommen i dens historiske og

nutidige skikkelser, som forholder sig åbent og prøvende over for de metoder, videnskaberne samlet set kan tilbyde, og som med sine undersøgelser også påtager sig at bidrage til gennemtænkningen og fortolkningen af kristendommen i dag. Teologiens genstand og fagområde er altså kristendommen i dens historiske og nutidige skikkelser. Denne definition er fælles for teologiens forskellige discipliner.

Hvad med kirkeforskningens genstand? I mine øjne forholder det sig så enkelt, som allerede begrebet selv lægger op til: Kirkeforskning er forskning, hvis genstandsområde er "kirke". "Kirke" er det logiske objekt i den ret nye ord dannelse "kirkeforskning", der er så ny, at ordet endnu ikke er registreret i hverken Den Danske Ordbog eller KorpusDK. Det samme gælder i øvrigt ord som "skoleforskning", "militærforskning" og "politiforskning", der ifølge min søgning på Google ligeledes har højkonjunktur for tiden, men også stadig er for nye eller for sjældne til at være blevet opfanget af Sprog- og Litteraturselskabets ordbøger og ordlister. Også disse begreber udtrykker enkelt, hvad de er videnskab om: skole, militær og politi.

Ordet ”børnehaveforskning” sprang jeg over. Det findes ellers også i brug på dansk. Dette ord har to betydninger: forskning, der har børnehaven som genstand, og forskning, der efter den talendes mening foregår, som var det ren børnehav. Det vil jeg lade ligge. Og så alligevel ikke. For den polemiske brug antyder den rigtige pointe, at det første substantiv i disse sammensatte ord betegner genstanden, ikke subjektet for forskningen. Skolen, militæret, politiet, kirken eller børnehaven forsker ikke, nej, de bliver udforsket, undersøgt og studeret. Der er tale om forskning om skolen, militæret, politiet, kirken eller børnehaven, ikke om skoleagtig, militærisk, politiagtig, kirkelig eller barnlig forskning.

Kristendommen i dens historiske og nutidige skikkelser udgør teologiens genstandsområde, mens kirken udgør kirkeforskningens, og for så vidt som ”kirke” er del af kristendommen, udgør kirkeforskningen et udsnit af teologien. Så selvfølgelig vil jeg mene, at det forholder sig. Det samme er tilfældet, hvis man, som det er nærliggende her i landet, konkret bestemmer ”kirke” som ”folkekirken” eller, som der står på Center for Kirkeforskningens hjemmeside, ”den aktuelle folkekirkelige situation, således som den kommer til syne på forskellige kirkelige, religiøse og sociale niveauer”. Præcis hvor grænserne går for det udsnit af teologiens genstandsområde, som kirkeforskningen udgør, er ikke til at udpege på forhånd eller én gang for alle. Det kommer an på det enkelte forskningsspørgsmål, altså på, hvad det er, man vil undersøge. Men som ”kristendommen” som genstand for teologi i princippet strækker sig på kryds og tværs gennem

fagets discipliner, gør ”kirke” det som genstand for kirkeforskning også.

Hermed har jeg ikke sagt et ord om, hvordan teologi forholder sig til kirke. Ingenting om, at ”kirke” i sig selv er del af teologiens genstandsområde, som det former sig gennem tekster, kilder og andet relevant materiale, igen uanset, hvor i de teologiske discipliner man slår ned, så at teologi også selv – eller: selv også – er en slags kirkeforskning, om end med det fortegn, at teologien rummer de mest kirkekritiske indsigter, man kan tænke sig, de skarpeste opgør med religiøse og ideologiske og kirkelige forestillinger om netop ”kirke”. Jeg har heller intet sagt om den i mine øjne indlysende kendsgerning, at ligesom teologien som videnskab historisk har forudsat eksistensen af den kristne kirke, er den også i dag utænkelig uden denne forudsætning, hvad så end ”kirke” er, og hvordan forholdet mellem de to end nærmere bliver betragtet. Når jeg ikke siger noget om disse ting, er der dybt væsentlige træk ved teologiens egenart, som ikke bliver trukket frem. Dem må enhver teolog komme til rette med, og dem må teologien som fagligt fællesskab og institutionel indretning give plads til en løbende diskussion om, og gør det også. Den rigtige mening derom skal ikke foreskrives af nogen instans, noget embede eller nogen institution. Det koster indimellem sammenstød i teologien, mellem kirke og teologi og for den sags skyld også i kirken, men på langt sigt er både teologi og kirke uden tvivl bedst tjent med en gensidigt anerkendt indbyrdes uafhængighed, der giver plads til sådanne stridigheder. Så lidt og så kort om denne sag, som er uomgængeligt central, men kun skal strejfses i denne

sammenhæng og dét for igen at blive lagt til side. Forholdet mellem teologi og kirkeforskning bliver nemlig ikke i sig selv bedre belyst ved, at man inddrager forholdet mellem kirke og teologi.

I sidste halvdel af 2010 hørte man i medier og debatter ofte ordet ”kirkeforskning”. Der efterlystes forskning i forhold, der vedrører folkekirken, og den efterlysning nåede også Det Teologiske Fakultet, bl.a. via Eksternt Råd, der i sit møde den 29. oktober 2010 drøftede et folkekirkeligt initiativ vedr. kirkeforskning. Fakultetet besluttede på denne baggrund at gøre status over, hvad fakultetet selv allerede har bidraget med af undersøgelser om folkekirkens praksis og kommunikation, at synliggøre disse resultater og fremover at samle de indsatser, der gøres på dette område, i en centerdannelse, foreløbig uden øremærkede midler og uden særlige lokaler eller anden infrastruktur end den, fakultetet i forvejen råder over. Dette arbejde med at indsamle, synliggøre og organisere tog nogle måneder, og således blev det 1. maj, inden Center for Kirkeforskning så dagens lys med hjemmeside, akademisk medarbejder og rådgivende styregruppe med både interne og eksterne medlemmer: lektor, cand.theol. Anita Hansen Engdahl, post doc., ph.d. Niels Reeh,

biskop emeritus Erik Norman Svendsen, videnskabelig medarbejder, ph.d. Kirsten Donskov Felter, post doc., ph.d. Anders Holm, centerleder, lektor, cand.theol., Hans Raun Iversen og undertegnede. Vi er taknemmelige for, at de eksterne medlemmer har sagt ja til at deltage i arbejdet, som allerede er i gang. Styregruppen har holdt sit første møde med blikket vendt mod centerets fremtidige

opgaver. Organisationen af centeret er absolut minimalistisk, og projektet gør samlet set indtil videre ikke andet, end vi på fakultetet gjorde i forvejen, men med den væsentlige forskel, at kræfterne nu er samlede og resultaterne gjort mere tilgængelige.

Som det fremgår af hjemmesiden, indgår der en række forskellige emner i fakultetets forskning på de felter, der nu sammenfattes som kirkeforskning. Nogle af disse emner har vi samlet under overskriften ”Kirkens praksisformer”, nemlig liturgi, hymnologi, kirkelige handlinger, prædikenen, sjælesorg, diakoni samt mission og religionsmøde. Andre emner er samlet under ”Kirken i samfundet”. Her finder man bidrag om menighedsliv, embede, historiske studier, empiriske studier, struktur, ledelse og jura, kirkesyn og økumeniske bidrag. Emnelisten er ikke fremkommet gennem styring fra oven, eller hvor man nu styrer fra, men simpelt hen ved, at vi har høstet fra neden: Hvad er der faktisk blevet forsket i og skrevet om med relation til folkekirken? Fælles for bidragene er alene genstandsområdet: de handler om aspekter af folkekirkens praksis og kommunikation. I deres metoder, i deres kontakt med andre videnskaber, i deres berøring med praksis, i deres beroen på kontakt med uddannelse og studerende og i deres balanceren mellem grundforskning og anvendt forskning er de præcis så forskellige, som teologiske forskningsprojekter i øvrigt er. Denne pluralitet vil også være afgørende fremover, efterhånden som nye tyngdepunkter og interesser tegner sig. Der vil her som på andre felter herske det enkle princip, at det gælder om til det enkelte, specifikke forskningsspørgsmål at udvælge det

materiale og den metode, som fører til de bedste og mest valide svar.

Jeg ser frem til at deltage i det arbejde, som Center for Kirkeforskning skal gøre, og som jeg tror og håber, at også vore studerende på alle niveauer, præster, andre med ansættelse i eller tilknytning til folkekirken, forskere på andre fagområder og, ja, offentligheden vil få nytte af. Selv om hjemmesiden er nydelig, er Center for Kirkeforskning ikke til pynt, men til brug. Lad os komme i gang. Det skal vi i dag med tre korte eksempler på, hvad kirkeforskning er: tre oplæg om hhv. folkekirkeordningen historisk betragtet, om præsters kald og professionalitet samt om lokal kirkeudvikling i ind- og udland. Allerede i efteråret, onsdag den 5. oktober,

følger vi op med en dag om prædikenen. Velkommen i dag og velkommen igen til oktober.

Det omtalte seminar den 5. oktober sætter under titlen ”Prædikenens teologi” fokus på prædikenens vilkår, teologiske egenart og opgave. Medvirkende er bl.a. professor George Pattison, Oxford, som fremover vil være tilknyttet Det Teologiske Fakultet som adjungeret professor, og professor Alexander Deeg, Leipzig. Se omtalen i bladets arrangementskalender og det fulde program på centerets hjemmeside, <http://www.teol.ku.dk/afd/cfk/>, hvor man også kan orientere sig om igangværende forskning og aktuelle undervisningstilbud.

Uddannelsessatsning på Københavns Universitet og Det Teologiske Fakultet

Af studieleder, lektor, ph.d. Jesper Tang Nielsen

Uddannelse er kommet på dagsordenen. Hvor man for få år siden hovedsageligt beskæftigede sig med forskning, når talen falder på universitetspolitik, er uddannelse nu

det aktuelle tema. Politikere er blevet lidenskabeligt optaget af antallet af undervisningstimer og uddannelsernes længde, og journalister refererer gerne interesseorganisationers holdninger til uddannelsespolitiske spørgsmål. Det er glædeligt, selv om man ikke altid fornemmer, at politikernes interesse for universitetsuddannelser følges af indsigt i samme.

Den Gode Uddannelse

Københavns Universitets opfattede næsten denne universitetspolitiske tendens, inden den var en realitet, og har det seneste år oprustet på uddannelsesfronten. Da Lykke Friis fratrådte stillingen som prorektor for at blive minister, benyttede rektor Ralf Hemmingsen anledningen til selv at overtage uddannelsesområdet, mens han overlod forskning til den nye prorektor, Thomas Bjørnholm. Det er en

klar markering af, at den satsning på grundforskning, som prægede rektors første periode, nu suppleres med en satsning på uddannelse. Som i så mange andre sager har vi på Det Teologiske Fakultet grund til at være tilfredse med rektors måde at forvalte sit embede på. Vi hilser derfor det nye fokus velkommen og deltager aktivt i det.

Første tiltag inden for rektors uddannelsessatsning er projektet Den Gode Uddannelse. Ved en særbevilling fra bestyrelsens strategiske pulje iværksattes i anden halvdel af 2010 et storstilet projekt, der skulle munde ud i en uddeling af 10 millioner kroner til innovative og dristige uddannelsesinitiativer. Det Teologiske Fakultet indsendte tre ansøgninger til puljen.

Et af projekterne var succesfuldt og blev tildelt den største enkeltbevilling i hele projektet: 450.000 kr. til gennemførelse af projektet "KU i Ivy League – Det Teologiske Fakultet på iTunesU". Formålet er at udnytte mulighederne for at offentliggøre forelæsninger gennem iTunesU og webcast og derved gøre deltagelse i gæsteforelæsninger og undervisning uafhængigt af tid og rum. Når de tekniske forhold er til stede, vil man kun-

ne følge udvalgte forelæsninger, uanset hvor man befinder sig i verden. Mens denne del af projektet er meget udrettet med den internationale offentlighed for øje, skal initiativet komme studenterne til gode ved at gøre visse gennemgange, fx af hebraisk grammatik, tilgængelige via internettet.

Fakultetet råder over en vis erfaring med internetbaseret undervisning i kraft af den fællesnordiske kandidatuddannelse The Religious Roots of Europe, og en af kræfterne bag denne uddannelse, cand. mag., ph.d. Martin Ehrensvärd, er ansat til at gennemføre iTunesU-projektet. I parentes bemærket, er uddannelsen The Religious Roots of Europe i god gænge. Fakultet er igen i år det mest søgte af de involverede universiteter og kan byde velkommen til ni nye studerende.

Et af de projekter, der ikke opnåede støtte fra Den Gode Uddannelse, omhandlede projektorienterede forløb på kandidatuddannelsen i teologi. Studieordningen rummer allerede nu muligheden for at kunne absolvere valgfag gennem feltarbejde eller projektorienterede forløb, hvori indgår et praktikophold. Muligheden benyttes desværre sjældent, da de praktiske problemer tilsyneladende forekommer uoverstigelige. Af den grund sammensatte stud.theol. Jonas Hennild i samarbejde med flere ansatte et projekt om at opbygge en praktikbank, der skulle indeholde færdige projektorienterede forløb inklusive faste aftaler med relevante praktiksteder.

Som nævnt fik projektet desværre ikke støtte. Imidlertid lykkedes det fakultetet at ansætte cand.theol., ph.d. Kirsten Donkov Felter. Hendes opgave er blandt andet at gennemføre en del af det foreslåede

projekt, idet hun i løbet af sin ansættelse skal finde og indgå aftaler med relevante praktiksteder og udfærdige forslag til projektorienterede forløb.

Fokus på kandidatuddannelsen

Når Københavns Universitet nu satser særligt på uddannelse og muligvis vier grundforskningen lidt mindre opmærksomhed, skyldes det ikke mindst, at rektors satsning på forskning er lykkedes. Der er næppe tvivl om, at Københavns Universitet er Danmarks dominerende forskningsinstitution. Det er resultatet af en meget bevidst strategi fra rektors side. Men fordi Københavns Universitets forskningsprofil er så markant, som tilfældet er, kan det forekomme paradoksalt, at man på uddannelsesfronten næsten udelukkende har satset på bacheloruddannelsen. Man har gjort meget for at tiltrække flere bachelorstuderende, men har næsten glemt de kandidatstuderende. Noget tyder på, at man vil forsøge at ændre dette i fremtiden. Svarende til Københavns Universitets forskningstygde skal der sættes mere fokus på toppen af uddannelserne. Målet er at tiltrække flere af de dygtigste kandidatstuderende fra ind- og udland.

Hvad der gælder Københavns Universitet generelt, gælder også Det Teologiske Fakultet. Vi er et forskningstungt fakultet med flere fastansatte i de teologiske fag end noget andet sted i Norden. Der er investeret særligt på dette område i de seneste år ved ansættelse af indtil videre tre professorer med særlige opgaver. Derfor er der også grund til at fokusere mere på den teologiske uddannelses top. Det er trods alt på kandidatstudiet, at studenterne har de bedste forudsætninger

for at få udbytte af fakultetets forskningsindsats.

Blandt andet af den grund planlægger Studienævnet for Teologi en satsning på kandidatuddannelsen. Den skal opnormeres på næsten alle områder. Timetallet skal udvides, det almene faglige niveau hæves, specialiseringen skærpes og mulighederne øges. Alt dette kan lykkes ved relativt enkle studieordningsændringer. Ved at indføre obligatorisk eksamen i alle fem teologiske fag udvides det samlede timeantal betragteligt. Hvis der samtidig indføres særlige kernefaglige kurser i alle fag med delvist fast pensum, hæves det almene faglige niveau. Når antallet af valgfrie elementer øges, styrkes mulighederne for enten at tage fag i andre discipliner end teologien eller fordybe sig i selvvalgte teologisk emner. Til dette formål skal der udbydes særlige teologiske specialiseringskurser.

Ved en sådan reform bliver kandidatstudiet fagligt mere krævende med flere muligheder. Det er den naturlige konsekvens af fakultetets stærke forskningsprofil. En generel styrkelse af kandidatuddannelsen vil cementere fakultetets status som et af Nordens stærkeste teologiske uddannelsessteder. Ikke alene vil vores egne bachelorstuderende dermed kunne se frem til et fagligt meget udbytterigt forløb som kandidatstuderende, men en stærk uddannelse vil forhåbentlig også være attraktiv for dygtige bachelorer fra andre universiteter.

Uddannelseskvalitet

I forbindelse med udarbejdelsen af Københavns Universitets nye strategi, vil en diskussion om uddannelseskvalitet sikkert snart tage sin begyndelse. Denne

drøftelse skal danne grundlag for at vurdere den forøgelse af kvaliteten i uddannelser, som ønskes.

Det er i den debat vigtigt at holde sig for øje, at der indgår en række forskellige elementer i uddannelseskvaliteten. Det afgøres ikke alene af antallet af undervisningstimer, selv om det er det element, der har størst politisk bevågenhed. Kontakt mellem det videnskabelige personale og studenter er afgørende for uddannelseskvaliteten, men det behøver ikke finde sted i skemalagt undervisning. Mentorordninger, lærertutorordninger, vejledning og ikke mindst tilfældige møder på gange og biblioteker bidrager også ganske væsentligt til oplevelsen af at være en del af et akademisk miljø. Netop integrationen i den universitære sammenhæng er sikkert lige så væsentlig for uddannelseskvaliteten som antallet af semesteruger. Men heldigvis er det ikke et enten-eller. Fakultetet har allerede rig mulighed for lærerkontakt, og fra efterårssemesteret 2011 udvides semesteret til 14 uger.

Et andet element i uddannelseskvaliteten er det sociale miljø for studenterne. Ofte anføres det som afgørende for et godt studium, at der er et aktivt socialt og fagligt miljø. På Det Teologiske Fakultet gøres der meget for at sikre de sociale rammer for studiet. Det gælder ikke mindst de faglige vejlederes store arbejde med studiestarten. Men også de faglige foreninger og fagrådet yder et uundværligt bidrag på dette område. Problemet på teologistudiet er snarere frafaldet. Det er naturligvis demotiverende for førsteårsstuderende at opleve at en relativt stor andel af de medstuderende falder fra i løbet af første studieår. Det vil være et stort

løft i uddannelseskvaliteten, hvis dette kan ændres. I forbindelse med årets optag vil det være afgørende at sikre den størst mulige motivation blandt de optagne. Det kan betyde, at det samlede optag falder, men til gengæld skulle frafaldet blive tilsvarende mindre.

En sidste del af uddannelseskvaliteten er naturligvis forskningsbaseret undervisning. Universitetsundervisning er pr. definition forskningsbaseret, men det er påkrævet at bestemme mere nøjagtigt, hvad der menes hermed. På Det Teologiske Fakultet defineres forskningsbaseret undervisning primært som undervisning, hvor underviseren selv forsker i det pågældende fag. Imidlertid kan der være grund til at overveje, om forskningsbaseret undervisning ikke også skulle omfatte

de pædagogiske former. Hermed være ikke sagt, at undervisningen nødvendigvis skal tilpasse sig de nyeste pædagogiske trends. Tværtimod skulle fakultetet måske i højere grad trække på interne erfaringer og kompetencer til udvikling af nye pædagogiske tiltag. Under alle omstændigheder ville det sikkert være gavnligt for uddannelseskvaliteten at samle den tilstedeværende viden på dette område.

Uddannelseskvaliteten på de teologiske uddannelser er allerede høj. Det viser også den pletfrie akkreditering, som fakultetet modtog i år. Men netop fordi de grundlæggende forhold er i orden, kan Det Teologiske Fakultet bruge rektors uddannelsessatsning til at skabe de bedste teologiske uddannelser i Norden.

Afrika er på vej frem

– Status og refleksioner på den seneste udvikling i Afrika

Af centerleder, ph.d. Stig Jensen

Hvad sker der i Afrika netop nu?

Og hvad sker der med mediernes behandling af Afrika?

Tidligere blev vi oversvømmet med dårlige historier fra Afrika: Sult, fattig-

dom, naturkatastrofer, bistandsafhængighed og ikke mindst historier om korrupte statsledere. Det er dog svært at bevare pessimismen, når det gælder Afrikas udvikling, da medierne pludselig svømmer over med gode historier derfra. Eksempelvis er der, i Vesten, en nærmest euforisk stemning over de folkelige opstande i Nordafrika (og Mellemøsten). Vi skal helt tilbage til tiden omkring Murens fald for at finde lignende entydig glæde over politiske omvæltninger. Dertil skal lægges budskabet om økonomisk opblomstring i Afrika, hvor en række afrikanske lande, såsom Ghana, Etiopien, Mozambique m.fl. fremhæves som nogle af verdens hurtigst voksende økonomier. Verdensbanken og andre forudsiger, at denne positive, økonomiske udvikling i Afrika vil fortsætte. Nu snakkes der ikke bare om asiatiske tigere, for de afrikanske lø-

ver brøler og stadig flere udenlandske investorer har fået øjnene op for Afrika.

Uhomogen udvikling i Afrika

Betyder dette så, at vi nu endelig kan aflive ”afropessimismen”? Og at vi fra nu af vil se vedvarende positiv udvikling for Afrika og afrikanerne? Det korte svar er: Måske. For at kunne svare fyldestgørende på et sådant spørgsmål, er der behov parametre, der måles på, især i relation til generaliseringer og begrebet udvikling. Når det gælder generaliseringer, så har Afrika mere end noget andet kontinent været udsat for generalisering og homogenisering, hvilket utvivlsomt har været en hæmsko for såvel de afrikanske landes udviklingsmuligheder, som for vestens forståelse af Afrika. Den seneste udvikling i Nordafrika viser, at de afrikanske lande er meget forskellige og at forskelligheden ikke kun er mellem landene, men at der også inden for landene er diversitet. Så konklusionen er forsigtighed omkring generaliseringer om Afrika.

Når det gælder udvikling, så synes der at være konsensus om, at udvikling generelt er godt. Det er ikke hensigten her, at komme med en længere udredning af udviklingsbegrebet, men derimod helt prag-

matisk og lavpraktisk at konstatere, at udvikling er mange ting. Mange ting, der kan kobles til forskellige forhold, eksempelvis økonomiske, politiske, sociale, miljømæssige og mange andre aspekter. I denne sammenhæng er fokus på politisk udvikling, logisk set i lyset af den seneste tids politiske udvikling i det nordlige Afrika. Om en udvikling er god eller dårlig afhænger af øjnene, der ser det, og jeg vil afstå for normative betragtninger, men derimod prøve at bidrage til en forståelse af den politiske udvikling i Nordafrika og de mulige implikationer heraf. Dette vil jeg gøre med udgangspunkt i de følgende tre spørgsmål.

– Hvad er baggrunden for de folkelige opstande i en række nordafrikanske (og mellemøstlige) lande?

– Hvilke transitionsmodeller ser vi Nordafrika?

– Hvorfor har de folkelige oprør, som vi har set i Nordafrika, ikke bredt sig til resten af Afrika?

Folket vil forandringer

Når de folkelige oprør i Nordafrika (og Mellemøsten) har fået positiv presse i Vesten, skyldes det en sympati for folk, der gør op med politiske ledere, som vi opfatter som despotiske og dermed udemokratiske. En række af lederne i de nordafrikanske lande, som har oplevet politisk omvæltning, specifikt i Tunesien, Egypten og Libyen, har siddet længe og derfor kan det undre at oprørene først kommer nu. Når oprørerne kommer nu, så skyldes det en række faktorer, nogle der er landespecifikke og andre der synes fælles for landene i Nordafrika (og Mellemøsten).

Et fællestræk kan relateres til demografiske forhold, hvor især to aspekter er centrale. For det første, befolkningssammensætning med en meget stor gruppe af unge. Når de unge som gruppe er interessant, så skyldes det, at mange af de unge i byerne den ene side føler sig marginaliserede økonomisk og politisk i deres respektive lande. På den anden side, er mange af disse nordafrikanske unge globaliseret, hermed menes, at de gennem internettet og andre elektroniske medier er linket op til og identificerer sig med en internationalt funderet subkultur. De elektroniske medier giver adgang til informationer om vestlige livsformer, som mange unge nordafrikanere opfatter som værende bedre end deres egen. De unge opfatter magthaverne som værende den primære barriere for deres udviklingsmuligheder. Derudover giver de elektroniske medier, såsom facebook og twitter, mulighed for en anden form for samhørighed end de traditionelle familiebase-rede relationer. I de nye former for samhørighed udfordres også den klassiske autoritetstro og især respekten for de ældre, som ellers har været altdominerende i de traditionelle afrikanske samfund. Endelig giver de nye elektroniske medier mulighed for at mobilisere gennem lynhurtig spredning af budskaber, der bl.a. anvendes til at opfordre til deltagelse i demonstrationer.

Den anden vigtige demografiske faktor, for det folkelige oprør i Nordafrika, er at byerne gennem de seneste årtier er vokset eksplosivt. Det har primært været bybefolkningerne, der har ført an i demonstrationerne og folkelig mobilisering vendt imod de siddende magthavere i Nordafrika. Samtidig har demonstratio-

nerne i en række nordafrikanske byer haft et hidtil udset omfang. Den massive folkelige mobilisering bag protesterne mod de siddende magthavere har været en overraskelse, i positiv forstand for demonstranterne mens det har været negativt for magthaverne.

Statslederne er uønskede

Demonstranterne i Nordafrika har et fælles mål, at komme af med deres ledere. Utilfredsheden med lederne skyldes flere forhold, hvor især tre er vigtige. Det er for det første, den udbredte folkelige utilfredshed med statens vold mod folket, især magthavernes omfattende brug af statsapparatet særlig politiet og militær mod folket. Det andet er en generel mistillid til de siddende magthaveres evne til at skabe de nødvendige forandringer og dermed forbedringer af levevilkår. En tredje faktor er relateret til økonomien. Det er en udbredt opfattelse, at magthaverne fuldstændig sidder på den økonomiske magt og gennem nepotisme fordeler midler til en lille inderkreds og derved ekskluderer store dele af befolkningen for adgang til de økonomiske goder. Det er sammenfaldende med at flere nordafrikanske lande (dog ikke Libyen) i de seneste år har været ramt af økonomisk krise. Så de folkelige protester skal også ses i sammenhæng med at mange folk, især i byerne, er arbejdsløse, føler sig fattigere og har mistet tilliden til at magthaverne kan vende udviklingen. Samlet set har statslederne mistet deres legitimitet i (by)befolkningerne.

Forskellige transitionsmodeller

Når vi ser nærmere på de folkelige protester i Nordafrika, så er der store variationer i, i hvilket omfang at oprørerne har

opnået deres primære mål, at omstyre deres politiske ledere. Militæret har været en central aktør. I eksempelvis Tunesien og Egypten er militæret ikke blevet brugt, eller måske mere præcist, så har militæret ikke spillet en aktiv rolle i nedkæmpning af demonstrationerne. I forhold til at gøre status over transitionsmodeller i Nordafrika (og Mellemøsten), så synes at være følgende tre modeller.

Transformation gennem tilpasning til de folkelige krav. Magthaverne bliver ved magten gennem reformer og delvis imødekommelse af oprørernes krav om politiske (og økonomiske) reformer. I Nordafrika er Marokko et eksempel på hvorledes Kongen, indtil videre, har været i stand til at bibeholde magten, som følger af løbende reformer.

Transformationen nedkæmpes gennem magtanvendelse. Magthaverne bliver ved magten gennem brug af magtapparatet mod de folkelige demonstrationer, Libyen et eksempel herpå. Det er stadig uvist om Gaddafi vil være i stand til at beholde magten, især fordi NATO med militæraktioner har valgt at støtte oprørernes krav om transformationer.

Transformation gennem omvæltning. Magthaverne træder tilbage, både Tunesien og Egypten er eksempler herpå. I begge lande valgte præsidenterne at forlade deres poster. Der er dog stor forskel på udviklingen i de to lande. I Tunesien har der været et massivt opgør med den tidligere politiske magtelite. Situationen i Egypten er anderledes, for indtil videre, har der været mindre omfattende opgør med magtelite omkring den tidligere præsident Mubarak.

Den nuværende situationen i alle de nordafrikanske lande er labil og det er

svært at forudsige hvornår den politiske stabilitet vi være genoprettet i regionen.

Revolutionerne spredt sig ikke syd for Sahara

Det har skabt forundring hos mange, at de nordafrikanske revolutioner ikke har ramt resten af Afrika. Nogle har brugt det til at fremhæve at de afrikanske nationer syd for Sahara (som altid) er bagud, men der kunne også argumenteres for det modsatte, altså at landene syd for Sahara er foran de nordafrikanske lande når det gælder politiske reformer.

Argumenterne, for at de nordafrikanske lande er på forkanten, kan kobles til samfundsmæssig modernisering i Nordafrika, som ikke nødvendigvis er til stede i resten af Afrika, bl.a. at en stadig voksende del af befolkningerne bor i byer. Netop byerne har været arnestedet for oprørene i Nordafrika. I de fleste lande syd for Sahara er der få store byer og langt den overvejende del af befolkningerne bor på landet. Selvom der i de fleste afrikanske lande er en tilstrømning til byerne, især blandt den unge del af befolkningen.

Det modsatte argument er, at de afrikanske lande syd for Sahara er på forkant, fordi mange lande har gennemført politiske transformationer. I stadig flere afrikanske lande afholdes der regelmæssige demokratiske valg. Når demokrati-

seringsprocesser er på fremmarch i Afrika, så skyldes det såvel interne som eksterne forhold. I forhold til de interne dynamikker, så har især den Afrikanske Union (AU) spillet en helt central rolle ved at opstille et regelsæt for god regeringsførelse, hvor demokrati er et centralt element. AU har iværksat sanktioner mod lande med udemokratisk adfærd, eksempelvis lande som Elfenbenskysten og Madagaskar. Eksterne forhold har ligeledes været med til at fremme demokratisering i Afrika. Internationale donorerers krav om politiske reformer, herunder demokratisering, som forudsætning for at kunne få adgang til udviklingsbistand, har sat skub i politiske transformationer i en lang række afrikanske lande.

Perspektiver på fremtiden

Forkant eller bagkant, så afhænger politisk transformation af mange faktorer. Den seneste udvikling i Nordafrika er godt nyt for afrikanerne, fordi diktatoriske ledere, der undertrykker gennem massiv anvendelse af repression mod befolkningerne, har fremtiden bag sig. Der er næppe tvivl om den politiske transformation i Afrika vil fortsætte, hvor modsætninger i relation til by/land, unge/ældre, moderne/traditionel, rig/fattig vil blive nogle af udfordringer for nuværende såvel som kommende afrikanske ledere.

Mellem muslimsk folketradition og ortodoksi på Balkan

Af centerleder, professor Jørgen S. Nielsen

Det er nu elleve år siden en gruppe af os fra Birmingham var sammen med kollegaer i Sofia om et seminar med titlen "Ethnology of Sufi Orders: Theory and Practice" (se

Antonina Zheliakova og Jorgen Nielsen (red), *Ethnology of Sufi Orders*, Sofia: IMIR, 2001; tilgængelig på www.imir-bg.org/imir/books/Sufism1.zip). Baggrunden var dels vores arbejde med et større forskningsprojekt om en transnational sufi-orden, som i løbet af 90'erne havde opnået en betydelig position i nogle vesteuropæiske lande, og som havde haft en del held med at tiltrække konvertitter. Den anden side var en religiøs vækkelse, der den gang viste sig bl.a. i, at forskellige former for 'folkereligion' af islamisk karakter var ved at markere sig i den sydøsteuropæiske offentlighed. Som en del af programmet besøgte vi en turbe uden for provinsbyen Haskovo, der ligger ved hovedvejen mellem Sofia og den tyrkiske grænse.

En turbe er et mausoleum, hvor en særligt hellig personlighed ligger begravet. Denne her indeholdt Ali Koch Baba's

grav – han skal have levet i 1700-tallet. Mausoleet var af karakteristisk form, en beskeden sekskantet bygning af sandsten med et kegleformet tag, lige stor nok til at der var plads til helgenens grav indenfor med en gang omkring. Inde i mausoleet på væggen over gravens hoved var der et maleri af profeten Muhammad med datteren Fatimah og hendes to sønner Hasan og Husayn – malet i traditionel primitiv ikonstil af en lokal (kristen) ikonmaler. Ved siden af denne turbe lå der en mindre af samme udseende, denne med to mindre grave. Det var en lørdag og mellem 30 og 40 mennesker var kommet sammen om fællesspisning og individuel bøn og meditation ved graven. En af de ældre mænd bød os velkommen og fortalte om Ali Koch Baba's særligt fromme personlighed og hans mirakler. Turbe'en ved siden af, sagde han, var hvor hans to sønner var begravet. Da blev han afbrudt af en ung mand, der fortalte os, at han havde læst og vidste bedre: Det var ikke hans sønner, men hans to tjenere.

Der var flere forskellige ting i gang her. For det første var det ganske klart, at der var kommet liv i noget, der gennem årtier var blevet undertrykt af det kommunistiske regime. Den eneste form for religion,

der blev tolereret, var den af regimet godkendte. Der var en officiel mufti, ligesom den ortodokse kirke havde en statsanerkendt patriark. Det var almindeligt antaget, at begge personer også havde status som officerer i det bulgarske sikkerhedsvæsen. Enhver religiøs aktivitet uden for deres kontrol var forbudt.

For det andet var der en spænding mellem en mundtlig og en skriftlig tradition symboliseret i den unge mands indvending. Han havde læst – men hvad han havde læst var ved en mellemlang uddannelse til at være ingeniør. Det var ikke sådan, at han havde læst særligt omkring den ortodokse islamiske tradition, og han var lige så meget en discipel af den afdøde Baba, som den ældre mand var. Men det, at han havde læst, var i sig selv tilstrækkeligt til, at han mente, at han kunne kræve en form for autoritet, der trumfede den mundtlige.

For det tredje lå der også en latent trussel i det, at den unge mand havde læst. Hvad kunne han ellers finde på at læse – for eksempel de skrifter om den ortodokse islam, som især saudi-venlige grupperinger sørgede for var nemme at finde på markedet?

Til sidst lå der også her en antydning af, at den unge simpelthen vidste mere og bedre end den ældre, at alderdom og erfaring ikke nødvendigvis længere kunne forvente respekt.

Den vækkelse, der var i gang på det tidspunkt i disse folkelige miljøer, var usikker og noget konfus. Dem vi mødte der uden for Haskovo kaldte sig selv kizilbash, og nogle af dem satte det lig bektashi, mens andre også kaldte sig selv for alevi. I et center var der en lille boglade, hvor en af bøgerne til salg havde

titlen Bektashi – Kizilbash – Alevi. Senere det samme år så jeg en anden bog med nøjagtigt den samme titel, men med en anden forfatter og fra et andet forlag. Denne gang var det i bogladen hos en stor alevi cem (forsamlingshus) i det sydlige Istanbul.

Forbindelsen mellem disse tre betegnelser er naturligvis ikke noget tilfælde. Historisk er bektashismen en form for islamisk mystik, sufisme, hvis rødder kan spores tilbage til det 12. århundrede i Anatolien. I modsætning til de fleste af de kendte sufi ordener er den dog usædvanlig. Som med de fleste andre var der en række grader af indvielser i ordenens betroede ritualer og lærdomme, men det er særligt på det sidste, at de markerede sig. For det første holdt de profeten Muhammads fætter og svigersøn Ali i højeste respekt, så han nærmest udgjorde en del af en treenighed sammen med sin hustru, profetens datter Fatima. Derefter førte de deres åndelige arv tilbage til de tolv shiitiske imamer. I sin oprindelse lå traditionen meget tæt på den shiitiske safavi-orden, kendt for dens varetegn, nemlig en rød kalot, derfor 'rødhuerne', eller kizilbash. Altså var bektashismen, med sine blandede shiitiske og kristne islæt, i høj grad noget heterodoks og noget, som de sunnitiske lærde var meget ubekvemme ved.

Bektashi-ordenen blev særligt magtfuld i osmannerrigets storhedstid. Den blev meget tæt forbundet til eliteregimentet janitsharerne, men måtte også lide regimentets skæbne, da det blev opløst i 1820'erne i de først stadier af den osmanniske stats reformproces. Da Kemal Atatürk lukkede alle sufi-ordenerne i 1920'erne forsvandt både organisationen og dens lærde traditi-

on. Tilbage blev de folkelige lag af ordenen, der til dels er at finde i form af Alevismen i det sydøstlige Tyrki.

Men det var også lykkedes bektashismen at slå rod i det osmanniske Balkan, hvor bevægelsen overlevede den tyrkiske nedgang – indtil kommunisterne fik dem presset under jorden. Bortset fra de grupperinger vi så i Bulgarien, hovedsageligt blandt etniske tyrkere, men også blandt de bulgarsk-talende muslimer, pomakkerne, var det særligt albanere, der var bektashi'er. I 1930'erne mente man at omkring 70% af befolkningen i selve Albanien var muslimer, hvoraf en stor del, særligt i den sydlige del af landet, var bektashi'er.

Nu er jeg så tilbage i området, denne gang med en lille gruppe fra Center for Europæisk Islamisk Tænkning (CEIT) ved det teologiske fakultet. I Sofia begynder vi på to ugers program med en konference om de islamiske institutioner i Balkan efter kommunismens fald. Nu har de ikke længere monopol og må dele deres status med sådanne andre islamiske grupperinger, der kan forhandle sig til anerkendelse under lovgivninger om religionsfrihed, hvis formulering er blevet til under vejledning af OSCE (Organization of Security and Cooperation in Europe). I nogle lande gør myndighederne, hvad de kan for at undgå at anerkende mere end højst nødvendigt – det er også tilfældet med de mange kristne frikirker og sekter, der søger fodfæste. De fleste af disse lande har gamle muslimske befolkninger, der kan spores mange hundrede år tilbage i området. Men de er også blevet indvandrerlande, hvor man har set befolkninger fra den arabiske verden og Sydasiens vok-

se frem. Indvandrerne foretrækker oftest at samles med trosfæller af egen baggrund frem for med de indfødte grupperinger og deres institutioner, og de kan godt komme med markant anderledes ideer om, hvad der udgør en korrekt islam, og så er grundlaget lagt for konkurrence.

Det sker også ofte, at de nye ikke har ret megen sympati for den gensidige forståelse, der har udviklet sig mellem den officielle islam og de mere folkelige former. I Bulgarien kan det godt skabe spændinger med både det officielle og det folkelige. I udkanten af Sofia besøgte vi en anden turbe, begravelsesmonumentet til endnu en baba fra 1700-tallet, Bali Efendi, populært kaldet Ali Baba. En gang om året samles hans tilbedere i hundredtal omkring graven for at mindes hans fromhed og mirakler. Det drejer sig særligt om muslimske romaer, men der kommer også kristne romaer. Turbe'en ligger lige bag ved en ortodoks kirke, der er bygget på den samme grund, hvor Bali Efendi ligger begravet. Grunden med både kirke og turbe er muslimsk ejendom. Men det lange græs tyder klart på, at ingen besøger graven på nogen regelmæssig basis.

Et par dage senere er vi i Tetovo i Makedonien, hvor vi besøger et bektashikloster. Nu oplever vi den mere formelle bektashi-tradition, hvor man nok ikke vil vedkende sig nogen forbindelse til den kizilbash fromhedspraksis, som kommer til udtryk ved de bulgarske turbe'er. Tetovo-klosteret skal være det næststørste i hele den albanske bektashi-tradition efter hovedsædet i Tirana. Det fik lov til at fortsætte sin eksistens, omend under ret trængte forhold, i det kommunistiske

Yugoslavien i modsætning til bektashierne i Albanien, der blev totalt forbudt, og al ejendom blev eksproprieret eller fik lov til at forfalde. I de første år efter 1989-90 var klosteret i Tetovo centrum for bektashiernes vækkelse i hele området, indtil Tirana igen kunne følge med.

Klosteret mistede sin abbed, da han døde for et par måneder siden, og en midlertidig afløser var lige kommet fra Tirana. Vi mødes ved porten af den eneste fastboende munk, som begynder at vise os rundt. Pludseligt kommer en mand gående og råber, 'Hvor er danskerne?'. Det viser sig, at han er en af de mange, der fandt ly i Danmark under Jugoslaviens sammenbrud i 90'erne, nu er pensioneret og bruger meget af sin fritid med at hjælpe til i klosteret tilbage i Tetovo. I en lang samtale med abbeden hører vi, hvordan klosteret og ordenen holdes i høj hævd af myndighederne og folket. Dusinvis af billeder af betydelige besøgende, fra Makedoniens præsident, høje ortodokse gejstlige – og Moder Teresa.

Men tegnene på krise ligger omkring. Bygningerne gøres i stand, men langt de fleste besøgende er turister, særligt fra Tyrkiet. Der er en voksende tyrkisk turisme i området, hvor religion indgår som

en vigtig del af programmet. Men efter den første vækkelse i 90'erne ser det ud til, at luften er gået lidt af ballonen. Klosteret i Tetovo bliver af myndighederne støttet som kulturarv. Nogle dage senere i Bosnien uden for Mostar besøgte vi bektashi-klosteret i Blagaj. Her var der ikke længere nogen religiøs aktivitet, ingen fastboende. Bygningen var ved at blive restaureret af staten som turistseværdighed, og kløften hvor den ligger gemt væk er blevet til et populært udflugtsmål med et antal ret gode restauranter langs floden.

Tilbage i Tetovo var der også tegn på krise på en anden måde. Sidste år blev klosteret invaderet af en gruppe sunnitiske muslimer af mere puritansk indstilling, bl.a. også med deltagere af arabisk baggrund. Hele bektashi-fænomenet er for dem utilladelig synkretisme. De politiske myndigheder var ikke villige til at brug håndfaste midler til at løse konflikten, og resultatet blev, at den sunnitiske gruppe fik et hjørne af grunden, hvor de kan holde regelmæssig bøn. Foreløbigt har man en slags våbenstilstand. Der er balance, men den er nok skrøbelig, så man tør ikke spå, hvor længe den kan vare.

Den dobbelte dannelse: Dannelse og identitetsdannelse hos Søren Kierkegaard

Af lektor, lic.theol. Joakim Garff

Efter at have tilbragt et par måneder af sommeren 1835 i splendid isolation på et gæstgiveri i Gilleleje indfører en ung mand sirligt i sin grønmeleerede dagbog, hvad han anser

for at være resultatet af sine seneste selvrefleksioner. Det sker med en formulering, der kan ligne et paradoks på en prik, men som ret beset bringer hans eksistentielle situation på en særdeles prægnant formel. Ynglingen, der for resten hed Søren Kierkegaard, noterede nemlig lakonisk: »Hvad fandt jeg? Ikke mit Jeg«.

Hvor negativt svaret end måtte være, så forudsætter det, at et sådant »Jeg« på en eller anden måde foreligger, latent måske eller som slumrende mulighed, men sikkert er det, at det så at sige må findes for at kunne blive fundet. Kierkegaards lille monolog afdækker derved det antropologiske forhold, at der i og med det enkelte menneske synes at være givet et »Jeg«, men at man kan forfejle sin bestemmelse, derivere fra sig selv og ende som en anden, end man oprindeligt var anlagt til at skulle blive. Hvis man i mere

pointeret forstand vil være sig selv, må man følgelig tilegne eller vælge eller modtage sig selv. Og har man hang til paradokser, kan man på den baggrund konkludere, at det at blive sig selv er at blive en anden, end man var, før man begyndte at blive sig selv.

At et menneske ikke uden videre er sig selv, men må gennemløbe en række forløb for at blive det, er en anskuelse, som Kierkegaard deler med adskillige af tidens dannelsestænkere, deriblandt de ypperste, tyske af slagsen, Hegel og Goethe, som han tidligt stiftede bekendtskab med. Skønt hans egne tekster er tætte af typiske dannelsestermer som »Vorden«, »Stræben«, »Tilblivelse«, »Udvikling« og »Opdragelse« og præsenterer læseren for konstellationer som »erotisk Dannelse«, »teologisk Dannelse«, »philologisk Dannelse«, »æsthetisk Dannelse« og »intellectuel Dannelse«, så har Kierkegaards produktive mellemværende med dannelsestænkningen og dannelsesromanen som dens litterære anskuelsesform, længe været påfaldende upåagtet. En rekonstruktion af dette mellemværende involverer imidlertid tillige en redegørelse for Kierkegaards stedse mere polemiske

udestående med dannelseskulturen, kulminerende i den såkaldte kirkekamp, der kun i nogen grad lader sig biografisk forklare og reelt udspringer af den radikalitet og uforsonlighed, hvormed den sene Kierkegaard formulerer forholdet mellem kristendom og kultur.

Som antydet indgår dannelse hos Kierkegaard i en bred betydningsvifte, der spænder lige fra den gængse definition af dannelse som sædelære, dekorum og intellektuelt beredskab til langt mere specialiserede bestemmelser, som vedrører selvforholdet, hvilket sidste jeg – med en konstellation Kierkegaard ikke selv anvender – har valgt at betegne med termen identitetsdannelse. Valget af termen skyldes dens velegnethed til at markere det dialektiske forhold, at identitet er utænkkelig uden den dannelse, der tilgår mennesket gennem opdragere, skolevæsen og den omgivende kultur i bredest tænkelige betydning, men at sand identitetsdannelse ifølge Kierkegaard forudsætter andet og mere end summen af disse dannelsesfaktors indvirkning på et menneske. Med termen identitetsdannelse fastholdes med andre ord den spænding, der opstår mellem Kierkegaards produktive mellemværende og hans polemiske udestående med dannelsesstærkningen og dens foretrukne romanform.

Identitetsdannelse forudsætter normalt, at det enkelte menneske befinder sig i en vedvarende udveksling mellem individualisering og socialisering. Sig selv bliver et menneske nemlig aldrig af sig selv, endsi-ge for sig selv, men altid ad omveje, historiske, kulturelle og eksistentielle omveje, via verden med andre ord. Det er denne

proces, som i dannelsesromanen udfoldes episk, når hovedpersonen – det kunne være en yngre, intellektuel mand a la Kierkegaard – drager ud i verden og efter mangeartede erfaringer, der indvirker på hans selvforståelse, returnerer som en forklaret version af sig selv, hvorved han har fuldbyrdet det trefasede kompositionsskema, hjemme – hjemløs – hjem, som dannelsesromanen orienterer sig efter og befæster sin opbyggelighed med.

Kierkegaard skrev ikke dannelsesromaner, ja, hvorvidt der blandt de bjerge af beskrevet papir, han efterlod sig, overhovedet findes en tekst, som meningsfuldt kan kaldes en roman, er omdiskuteret. Indiskutabelt er det derimod, at Kierkegaard tænkte i typer og befolkede sine værker med tekstuelle figurer, som han enten overtog fra verdenslitteraturens enorme fond eller egenhændigt tryllede op af blækhuses magiske mørke. Med disse figurer fulgte i større eller mindre udstrækning fortællingen, der udgør noget af det mest kierkegaardske i Kierkegaards diskurs og ikke kan transponeres til en filosofisk nomenklatur uden at lide afgørende betydningstab. Kierkegaard skildrer nemlig mennesket som et væsen, der i mødet med fortællingen – det være sig myten, de græske tragedier eller de bibelske beretninger – forlenes med en narrativ identitet, der så at sige kommer til det udefra, og som det derfor ikke selv forfølger over, men bliver indskrevet i og udlagt af. Den forestilling om kristen identitetsdannelse, som forfatterskabet udvikler og radikaliserer værk for værk, er da også uløseligt forbundet med den nytestamentlige narration: Kristen identitetsdannelse er at lade sig sin identitet vederfare ved at stille sig til disposition

som fortællemlighed for den Gud, der er kommet til orde i Jesus af Nazareth og har beseglet hans skæbne.

I det omfattende dannelseskursus, Kierkegaard udbyder med sit forfatterskab, består det teologiske sigte derfor i at bringe det selv- og gudsforhold, som er givet med den kristne grundfortælling, til virkeliggørelse i det enkelte menneske. Derved bliver der tale om en dobbelt identitetsdannelse hos Kierkegaard: den humane identitetsdannelse, der indebærer, at mennesket skal forholde sig til sig selv som et mere eller mindre realiseret selv-forhold; og den kristne identitetsdannelse, som implicerer, at mennesket i dette selv-forhold tillige skal forholde sig til sig selv som en mere eller mindre virkeliggjort fortællemlighed. Vigilius Haufniensis og Anti-Climacus repræsenterer den dobbelte dannelse med hver sin programmatisk udtalelse; den første, når han i Begrebet Angest konstaterer, at opgaven er at gøre et menneske til »det sande, til det hele Menneske«; den anden, når han i Sygdommen til Døden dekreterer: »Selvet maa brydes for at blive selv«.

En sådan brydning af selvet finder sted i Kierkegaards opbyggelige taler, hvor Gud så at sige genindsættes som den transcendent fortæller eller dannende instans, der kan forlene mennesket med en identitet kategorialt forskellig fra den identitet, som den omgivende kultur udbyder med sine mere eller mindre a-religiøse fortællinger. Mens de pseudonyme værker på forskellig vis afdækker dysfunktionerne i individets identitetsdannelse, ønsker de opbyggelige taler at gen-opbygge og for så vidt at gen-danne,

hvad pseudonymerne har nedbrudt. Aktiviteten bevidnes blandt andet af en lang række op-verber som »opbringe«, »opdrage«, »opelske«, »opflamme«, »opføre«, »opløfte«, »opmuntre«, »opreise« og »optugte«, men selvsagt især af verbet »opbygge«, der er den teologiske ækvivalent til »danne«. Den gen-dannelse, der finder sted i de opbyggelige taler, er dog langt fra en ligefrem rekonstruktion af det nedbrudte individ, men en om-dannelse af det i et religiøst rum defineret af kristendommen, hvor underfuld forvandling kan finde sted, når individet får indøvet »Modtagelighed for det Guddommelige« og giver afkald på sin mere eller mindre illusoriske suverænitæt, sin forestilling om autonomi, sig selv. Den stedse mere radikale indøvelse i kristen identitetsdannelse, som de opbyggelige taler praktiserer, kan læses som en kristen dekonstruktion af subjektet, hvad Anti-Climacus da også med genial, anakronistisk præcision tilkendegav med sin bemærkning om, at selvet måtte brydes for at blive selv.

Som man aldrig bliver sig selv for sig selv, men altid kun via de andre og verden, således bliver Kierkegaard kun Kierkegaard takket være sit forfatterskab. I sine sene journaler kredser han ofte om det særegne forhold, at hans »Forfatter-Virksomhed« har været hans egen »Opdragelse« og »Udvikling«. Kierkegaards erfaring har man forsøgt at forklare såvel tekstteoretisk som dybdepsykologisk, men selv udlægger han den i et teologisk perspektiv ved at betegne den fremmede ydelse i forfatterskabet som »Styrelsens Part«: Det er, forklarer han, »saa categorisk bestemt som muligt (...) Styrelsen, der har opdraget

mig, og Opdragelsen er reflekteret i Produktivitetens Proces«. Denne forestilling om »Styrelsens Part« i forfatterskabet kan måske ligne et svimlende storhedsvanvid, men afspejler ret beset bevidstheden om begrænset autonomi: Kierkegaard har forstået, at en forfatter ikke bare gør noget med sit værk, men at kræfter i værket også gør noget ved sin forfatter eller – om man vil – at en skribent ikke bare skriver, men tillige selv bliver skrevet. Og

derved bliver Kierkegaards forfatterskab – også – en personlig tilblivelsesproces, en slags udviklings- eller dannelsesroman, hvori skriften selv står i et befrugtende og forløsende forhold til sin skribent. Den kliché, at Kierkegaard er barn af sin tid, kunne man derfor passende erstatte af det knap så klichéfylde udsagn, at Kierkegaard er født af sine værker, skrevet af sine skrifter.

Søren Kierkegaard Forskningscenterets fejring af Kierkegaard i 2013

Af SK-2013 koordinator (SKC), Cand.mag. i filosofi Thomas Fauth Hansen

I et lille humoristisk tilbageblik på sin 39-års fødselsdag den 5. maj 1852 skriver Søren Kierkegaard: "(...) jeg havde betænkt at celebrere min Geburtsdag med noget Nyt, jeg aldrig

før har smagt, amerikansk Olie". Søren Kierkegaard Forskningscenteret (SKC) vil naturligvis også celebrere Søren i 2013 om end med knap så krasse virkemidler.

I maj 2013 bliver København derfor fyldt med nationale såvel som internationale forskere, beriget af populære foredrag, underholdt af skuespillere og udfordret af kunstværker. Det bliver den, fordi Søren Kierkegaard samme år den 5. maj fylder 200.

Fejringen reserveres ikke alene til os bag universitetets tykke mure, selv om den har sit udspring her, men tages tillige med ud i byrummet og rundt i landet til gavn for alle interesserede. Jubilæet vil således favne mange lag og benytte mange medier både tekstuel, visuelt og akustisk. Kort fortalt bliver det en fejring med plads til både forskning og folkelighed, en fejring der vil pirre selv ubelæste

og halvstuderede røvere uden at gå på kompromis med seriøsiteten, det er SKC garant for.

Forskningscenterets initiativ

Forarbejdet og initiativet til fejringen udgår fra SKC, som siden 2010 med centerleder Pia Søltøft i spidsen har arbejdet på en omfattende strategi, der kan sikre fejringen både forskningsmæssig lødighed og folkelig forankring uden at gå i samme fælder, som vi belært af erfaringens hårde læremester alle øjnede ved H.C. Andersen jubilæet i 2005. Der er derfor gjort en del overvejelser for at sikre, at bredde og dybde i jubilæet ikke udelukker endsige skygger for hinanden.

Sikring af kvalificeret bredde og dybde

Af samme grund har SKC til udmøntningen af den forskningsmæssige lødighed og folkelige forankring i og udenfor universitetsmiljøerne allieret sig med en række samarbejdspartnere. Herunder Golden Days, Folkehøjskolerne Forening i Danmark, Teologisk Pædagogisk Center Løgumkloster, Danske Ambassader, Det Danske Kulturinstitut samt Søren Kierkegaard Selskabet.

Samarbejdspartnerne fordeler sig i tre grupper, der hver varetager deres respektive interesser og netværk. Den første gruppe har med national og international forskning og formidling at gøre. Her befinder SKC sig og i forbindelse med den populære formidling tillige Søren Kierkegaard Selskabet. Den anden gruppe har med folkeoplysende kirkelige aktiviteter at gøre, dvs. foredrag, udgivelser, undervisningsmateriale og andre arrangementer knyttet til højskoler, kirker, sogne, museer, skoler og lokale kulturinstitutioner. I denne gruppe befinder Folkehøjskolerne Forening i Danmark og Teologisk Pædagogisk Center Løgumkloster sig. Den tredje gruppe står for events og kulturelle tiltag i byrummet, herunder også markedsføring, produktion af jubilæumsprogram mv. Denne gruppe udgøres af Golden Days, der i forbindelse med jubilæet har flyttet deres årlige kulturfestival til maj, så den til fulde kan stå i Søren Kierkegaards tegn. Dertil kommer et samarbejde om internationale tiltag og omtale i forbindelse med Danske Ambassader og Det Danske Kulturinstitut.

Spejlet i nutidens prisme

Det overordnede tema for SKCs fejring af jubilæet er *Kierkegaard og den eksistentielle udfordring – Menneskelivets eviggyldige vilkår spejlet i nutidens prisme*. Det er fra SKCs side således ikke Kierkegaard in persona vi fejrer, men hans tænkning og hvordan den gør sig gældende i dag. Af samme grund vil det overordnede kulturprogram i byen have fokus på eksistentialisme i dag, i relation til Kierkegaards tænkning og samtid. Temaet vil også være at finde i forskellige afskygninger i andre tiltag nationalt og internationalt.

Koordinering af begivenhederne

Søren Kierkegaard er som bekendt anerkendt i det meste af verden som tænker, teolog, filosof, litterat mv. Vi er derfor langt fra alene om at ville fejre hans 200 års dag her under danske himmelstrøg, det står allerede nu klart, i kraft af SKCs netværk af forskere og institutioner verden over. Derfor har SKC påtaget sig at koordinere de forskellige tiltag i forbindelse med fejringen således, at man kan indmelde planlagte jubilæumsarrangementer til os. Arrangementerne bliver så lagt ud på vores jubilæumshjemmeside. På denne vis kan man som arrangør, forsker eller deltager planlægge og orientere sig uden at kalenderoverlappe. Mange forskelligartede tiltag har allerede fundet vej til hjemmesiden og kan ses her: www.skcu.dk/sk2013.

Indledende øvelser

SKC indleder fejringen af Kierkegaard i foråret 2013 med en samtale- og foredragsrække om kirkekampen. Det sker i samarbejde med Grundtvig Akademiet og finder formentlig sted på Vartov og diverse museer. Det kan forekomme bagvendt på denne vis at indlede med afslutningen af Kierkegaards virke, men netop kirkekampen stod stærkt i samtidens bevidsthed ikke mindst hos Grundtvig, der ved flere lejligheder kommenterede Kierkegaards radikale udmeldinger. I dag kan kirkekampen på sikker afstand betragtes som en mindre belyst del af Kierkegaards forfattervirksomhed, som mange smækker ude af resten af forfatterskabet på grund af de svært håndterbare og kontroversielle synspunkter. I 2013 viger vi dog ikke tilbage.

Forskningscenterets flagskib lægger til kaj i maj

SKCs flagskib ved jubilæet er SK2013 kongressen, som bliver den hidtil største internationale Kierkegaard kongres. Den løber fra den 5.-8. maj og vil foregå i universitetsbygningerne i indre by og have omkring 60 internationale Kierkegaardforskere på programmet foruden tilhørerne. Kongressen har fået titlen *Reconsidering Kierkegaard in a Global World*.

Kongressen indledes søndag den 5. maj på Kierkegaards fødselsdag med en kritisk festgudstjeneste ved Københavns Biskop i Frue Kirke. Gudstjenesten efterfølges af to festforelæsninger på Frue Plads og ved samme lejlighed overdrager Fonden Søren Kierkegaard Forskningscenteret, i skikkelse af formand Ida Nicholaisen, den færdige udgave af *Søren Kierkegaards Skrifter* til Københavns Universitet. De følgende tre dage vil kongressen så tage fart i form af en lang række keynote-, plenum- og parallelsessioner opdelt efter emne, periode og nationalitet. Kongressen afsluttes onsdag aften ved en større banquet.

København – Berlin

Fejringen slutter dog langt fra her. Ugen efter kongressen afholder Humboldt Universitæt i samarbejde med SKC en international konference i Berlin. Konferencens tema er Kierkegaards og Schleiermachers Platonlæsninger. I forbindelse med kongressen i København og konferencen i Berlin er SKC tillige medarrangør på en række byvandring til Kierkegaards bopæle og andre steder af betydning for hans ophold i byerne.

Jubilæumsudgivelser og udsmykning

På det mere tekstnære plan har SKC planer om 10 særudgivelser i centerets to Golden Age serier. Oversættelsesserien, *Texts from Golden Age Denmark* og monografiserien, *Danish Golden Age Studies*. Henholdsvis fem nye bind med engelske oversættelser af hovedværker fra perioden og fem nye bind, dedikeret til forskellige personligheder og værker fra perioden. Bøgerne vil indeholde ny forskning og levere afgørende skridt i international Kierkegaard forskning. Dertil kommer en lille vendbar publikation med tre større essays (*Kierkegaard i København, Kierkegaard læst baglæns og Kierkegaard læst frem*), som i samarbejde med Danske Ambassader skal uddeles til promovering af Kierkegaard og Danmark i udlandet under og efter jubilæet.

Et andet tekstnært projekt som SKC har involveret sig i, er *The Universal Library*. Det angår udsmykning af en række pladser i Københavns indre by. Planen er at få Kierkegaard citater indgraveret i brolægningen flere steder. Hvilke citater er endnu ikke besluttet og man kan derfor give sit besyv med på SK2013 hjemmesiden.

Kierkegaard visualiseret og animeret

I samarbejde med SKC åbner Københavns Museum samtidig med kongressens start en udstilling med titlen *Kærlighedens genstande og gerninger*. I Københavns Museums samlinger findes en række stærkt personlige og stærkt symboladede genstande, som familieoverleveringerne placerer indenfor Kierkegaards liv. Museet vil, i samarbejde med

SKC skabe en ny tolkning af disse genstande, som sætter dem ind i en kontekst af Kierkegaards liv og værk. Om alt går vel er planen, at udstillingen skal være rejsende uden for Danmarks grænser fra efteråret 2013. Samtidig vil der på det Kongelige Bibliotek være en 150m2 stor udstilling af Kierkegaards manuskripter og bøger fra Kierkegaard arkivet.

Et andet interessant tiltag som SKC har været inddraget i dialogen om får også premiere i maj. Det er en animeret fuld længde spillefilm om Søren Kierkegaard, der bærer den genkendelige titel *Enten – Eller*. Filmen vil tage et voksent publikum med på en betagende og overraskende rejse i Kierkegaards dramatiske liv og værk. Ambitionen er en solid biografisk og historisk saglighed, hånd i hånd med den forførelses digterkunst. Mogens Rukov er manuskriptforfatter, Kasper Kruse instruktør og Rikke May Kristthorsson producer. Producenten er Dollerup Hills Aps.

Road-shows og Kierkegaardsk ubrugelighed

I efteråret er SKC direkte involveret i tre større arrangementer. To Road-shows, et i Østeuropa og et i tysktalende lande. De skal finde sted dels i universitetsregi til

støtte og videreudvikling af interessen for Kierkegaard. Dels i regi af landenes ambassader og kulturinstitutioner, hvorfor der tillige afholdes formidlende og kulturbærende foredrag her.

Det tredje arrangement er en 5-dages konference i København i samarbejde med Copenhagen Business School betitlet *Den ubrugelige Kierkegaard – og brugen af ham*. Konferencens 5 dage har følgende temaer: Kierkegaard i ledelse, i organisationsteori, i sygeplejen, i pædagogikken og i psykologien og slutter i kulturnatten.

Alt dette meget og mere til...

Det var et udpluk af SKCs fejring af Kierkegaard. Herudover foregår der en lang række andre festligheder i både ind- og udland, men det er en længere historie og den kan du læse meget mere om på www.skc.ku.dk/sk2013. Har du selv ideer er du velkommen til at kontakte os!

Praksis møder teori

– indtryk fra et semesterkursus forår 2010

Af sognepræsterne Thomas Felter og Mette Trankjær

Thomas Felter:

Når man skriver sig klog...

“Far, hvad laver en præst egentlig?” Det spørgsmål har jeg fået stillet af alle mine børn på et eller andet tidspunkt. For selv om børnene har færdedes i præstegården, har de kun en svag fornemmelse af, hvad præstens tid går med.

Jeg har som regel svaret, at det meste af tiden går med at forberede sig. Til gudstjenester og kirkelige handlinger, til møder og foredrag og oplæg og andagter og indledninger og samtaler, til konfirmander og voksne og ældre...

For når en præst skal ud ad døren, er det som regel for at skulle yde noget, sige noget, forstå noget, undervise eller prædike. Og hvor der går meget ud, skal der også noget ind – det siger næsten sig selv. Vi kan ikke blive ved med at yde og give af os selv uden at vi må tage os tid til selv

at blive inspirerede og berigede. Derfor er det helt afgørende at vi sørger for at læse, tale med kolleger og andre, der kan berige os og – ikke mindst – jævnligt efteruddanner os og tager på kurser og får inspiration af andre, der ligefrem har det som en af deres opgaver bl.a. at inspirere og undervise os præster!

I foråret 2010 besluttede jeg derfor for at tage på semesterkurset Alterbogen – tekst og liturgi. Elleve torsdage kl. 13 – 17 på fakultetet afsluttende med opgaveskrivning ti dage i august på Teologisk Pædagogisk Center (TPC) i Løgumkloster. Jeg var lidt betænkelig ved afstanden: Først ½ time i bil til Hobro, lyntoget til Kbh. (knap 4 timer) afsluttende med 15 min. gang til fakultetet – så 4 timers undervisning – hvorefter turen gik hjemad igen.

Men tiden i toget blev udnyttet effektivt med at læseteksterne til undervisningen, så alle mine betænkeligheder blev gjort til skamme. Stillekupéer er en fin ordning – og DSB svigtede kun en enkelt gang med en lille forsinkelse.

At være på kursus er enormt givende. Det åbner for en mængde nye vinkler og aspekter. Man erkender, at der alligevel er sket en del inden for teologi, liturgi, ekkle-

siologi, homiletik og andre områder, mens man har haft travlt med at være præst. Men man mærker også, at man selv er en del erfaringer rigere og dermed får langt mere ud af undervisningen – og griber sig i at tænke: Tænk, hvis man kunne få lov at læse teologi (igen) med årene, modningen og præsteerfaringen i bagagen. Men det er jo faktisk lige præcis det, vi her får lov til – og derfor er det så givende!

Vi var et godt blandet hold kursister med næsten lige mange studerende som præster – og det var medvirkende til at give gode og spændende diskussioner både indbyrdes og med underviserne. Undervisningen var på et fagligt højt niveau med megen afveksling. Mange af de læste tekster blev gennemgået og kommenteret grundigt, hvilket sikrede en god forståelse – også for sådan én som mig, der ikke mere er så vildt stærk i fremmedsprogene.

Jeg havde på forhånd besluttet, at jeg ville skrive en opgave. Jeg havde set, at Gellerup kirke i Århus ville ændre deres kirkerum fra en almindelig processionskirke til en “dialog-kirke” med alter og døbefont og prædikestol i midten af rummet. Jeg fandt det interessant at se på, hvad en sådan ændring kunne medføre af liturgiske og teologiske overvejelser og fik i den forbindelse god brug for meget af det, vi havde været igennem i løbet af foråret.

Selve opgaveskrivningen på TPC var faktisk en virkelig god tid. Vi var en flok kolleger, der kunne hjælpe og opmuntre hinanden. Bent Flemming Nielsen var med som vejleder og hjalp os på bedste vis igennem selve opgaveskrivningen samt kom med gode råd til disposition, indkredsning af fokus og relevant littera-

tur. Det sidste var en dygtig bibliotekar mere end parat til at hjælpe os med at finde i det omfangsrige bibliotek, de har på TPC.

Vi havde ro og masser af tid, og der var derfor også tid til – og behov for – at vi fik gået nogle gode ture og diskuteret en skriveblokering eller en lidt for upræcis problemformulering, samt at vi et par aftener fik vendt nogle gode præstehistorier over et glas rødvin eller to.

Det var under skrivningen, at stoffet fæstnede sig. Ingen tvivl om det. Genlæsning af centrale tekster, brug af dem ind i ens egen kontekst og en formulering af præcis dét, der var fokus for ens egen opgave, var det, der virkelig rykkede.

Og det var en stor tilfredsstillelse at se og mærke, at man jo godt kunne. Der kom noget brugbart ud af det – og man var blevet klogere.

Jeg har i høj grad kunnet bruge det, jeg lærte gennem kurset i min videre præstegering – nok især fordi jeg har fået det ind under huden via skrivningen.

Jeg har for min egen del for alvor fået øjnene op for det spændende og vigtige ved den teoretiske og teologiske baggrund for liturgi, ritualer, og kropslighed i gudstjenesten, og det har udmøntet sig på mange måder i min praktiske præstegering, og har givet langt større forståelse, overblik og overskud.

Jeg vil helt sikkert af sted igen!

Mette Trankjær:

Danne og dueliggøre

I præsteløftet lover man: at stræbe efter, ved flittig og alvorlig granskning af Guds ord og troens hellige lærdomme, altid fuldkomnere at danne og dueliggøre sig til dette hellige embede. Nemt sagt, når

man som nyordineret læser sit præsteløfte højt en pragtfuld junidag med udsigt over Maribosøerne. Og så begynder det, præstelivet, med sine utallige gøremål og krav, pligter, glæder og sorger. Mange små deadlines, taler, prædikener, undervisning, samtaler etc. Dannelsen og due-liggørelsen ved flittig og alvorlig granskning har en tendens til at glide i baggrunden og blive lidt ad-hoc-agtig i forhold til, hvad virkeligheden nu lige kræver af én. Med tiden kommer længslen efter det lange seje akademiske træk, og her falder tilbuddet om kurser for præster på Åbent Universitet på et tørt sted.

Flere gange har kurser på Åbent Universitet fristet mig, men det skal planlægges godt i forvejen, når man hver uge skal tage en dag ud af kalenderen for at danne og duelliggøre sig. Heldigvis lod det sig gøre netop foråret 2010, hvor semesterkurset

”Alterbogen – tekst og liturgi blev udbudt. Min rejseafstand til København er så kort, at jeg lige kunne nå konfirmandundervisningen, inden jeg sprang på toget og landede i Købmagergade til fire meget givende lektioner.

Kurset var veltilrettelagt og varieret både i form og indhold. I udgangspunktet var der fire faste undervisere, som hver på sin måde bidrog til både dannelse og duelliggørelse, dertil kom et par gæstelærere, og da et par stykker i det faste korps fik forfald på grund af sygdom, sprang der andre til, så vi studerende ikke på noget tidspunkt gik glip af noget.

Om teori og praksis

Kurset gav anledning til at gennemreflektere egen liturgisk praksis gennem 12 år. Mødet med nyere ritualteorier blev øjen-

åbnende i forhold til at forstå, hvorfor gudstjenesten sommetider synes at gå hen over hovedet på menigheden.

Blikket skærpedes for kirken som krop. Den lutherske tradition har nok insisteret ensidigt på ordets tjeneste og underkendt, at mennesker først og sidst er kropslige væsner, også når de deltager i gudstjenester eller kirkelige handlinger. Eftersom det særegne ved kristendommen trods alt er, at ordet blev kød, er det helt legitimt at kropslig ageren og væren i verden ikke bare er en del af det sekulære liv, men i høj grad også en del af det kirkelige. Kirken har krop.

Som præster og liturger, ja som kirke overhovedet, har vi ladt vore menigheder i stikken ved at undlade at oplære deres kroppe i liturgisk praksis. Kirken er blevet en stor ”untaught body”, og jeg bekender mig straks som medskyldig. Ofte har jeg i det skjulte rynket på næsen ad brudeparrenes optagethed af, hvordan de skulle gå og stå under vielsen. Det væsentlige var jo alle de gode ord, der var at sige og høre i den anledning. Problemet er bare, at man ikke hører ret meget, hvis man er kropsligt forlegen og ikke ved, hvordan man skal gebærde sig.

Konfirmanderne er de eneste, jeg altid har taget alvorligt på det kropslige plan, ikke ud af dyb indsigt, men ud af bitter nød. For det er nødvendigt at styre deres kroppe, både i undervisningen og ved selve konfirmationsgudstjenesten. Generalprøven forud for den store dag har altid karakter af veritabel eksercits. Og de elsker det. Igen og igen øver vi, hvordan de skal gå ind, sætte sig, når jeg lægger alterbogen på alteret, krydse over ved alteret, knæle, rejse sig osv. Alle er med på at øve, til det er smukt og præcist. Når de

ved, hvordan de skal gå og stå, er der også en chance for, at de faktisk kan høre alle de gode ord.

Pludselig indså jeg, at behovet for kropslig oplæring ikke bare er konfirmandernes, men hele kirkens, og at det behov er fuldt ud legitimt, og dertil altafgørende for at gudstjenester og kirkelige handlinger ikke bare bliver noget, man overværer, men noget man deltager i.

Når pligt er til glæde

Det var en stor glæde hver torsdag at troppe op i Købmagergade og samtidig opfyldelsen af embedspligten til at danne og duelliggøre sig, ikke bare for ens egen skyld, men for menighedens. Bevidstgørelse om ritual og krop har føjet alen til min tålmodighed med og forståelse for den kropslige forlegenhed mennesker giver udtryk for ved gudstjeneste og kirkelige handlinger. Det er ikke sidste gang, jeg har deltaget i et kursus på Åbent Universitet, og jeg kan kun opfordre kolleger

til at planlægge og støtte hinanden i at frigøre sig til denne pligt og glæde! Samtidig skal det understreges, at forløbet er krævende. Behovet for en ugentlig fridag til forberedelse kom på tale. At afslutte kurset med opgaveskrivning er helt afgørende: Løgumkloster, 10 dages skrivefred, god vejledning og godt selskab samler og uddyber stoffet. Selv deltagelsen i kurset var pragtfuldt, et vejr af indsigter strømmede igennem én fra uge til uge. Som at stå på et stort smukt torv og se ned ad mange spændende gader uden at kunne gå ned ad dem alle. Skriveprocessen er en chance for at gå bare et lille stykke videre ad mindst én af gaderne. Og dér ser man mere, end man på nogen måde kunne forestille sig, mens man stod på torvet.

Der planlægges et kursus om Alterbogen – tekst og liturgi. II, forårssemestret 2012, med påsketidens prædiketekster fra Johannesevangeliet som tema. Det vil finde sted elleve torsdage kl 13 – 17.

Herrnhutermissionen i Grønland 1733-1900

Af ph.d.stipendiat Anne Kathrine Giversen

Hvad kan få bøhmiske flygtninge fra Herrnhut til at missionere i et land som Grønland, et land de ikke kender og knapt kan overleve i? Hvilket liv havde grønlænderne i 1700 og 1800? Disse to spørgsmål kunne jeg ikke lade være med at stille mig selv, da jeg for 5 år siden var i Grønland som underviser på Ilisimatusarfik, det grønlandske universitet. Hvad var forholdet mellem Hans Egede, min families sagnomspundne forfader og disse ejendommelige tysk-bøhmiske missionærer? Jeg var så heldig, at få lov til at arbejde med disse spørgsmål i 3 år, da jeg fik et ph.d.-stipendium til at undersøge levnedbeskrivelser i den herrnhutiske menighed i Nuuk fra 1733 til 1900.

Siden Johan Huss var blevet dømt som kætter i 1415, var hans tilhængere blevet forfulgt periodevis af den katolske kirke. Tilhængerne udvandrede som følge af forfølgelsen, også i 1720'erne udvandrede mange, nogle endte i Herrhut i Tyskland.

Johan Huss var født i Böhmen omkring år 1370. Huss var inspireret af Wycliff.

Egentlig havde Huss ikke sin egen teologi. Han havde skrevet udvalgte dele af Wycliffs værker af. Men også de dele af Wycliffs teologi, som Huss ikke havde afskrevet, blev han dømt for. Det var bl.a. Wycliffs idé om lægmandskalken, dvs. at både vin og brød skulle uddeles. Efter Johan Huss blev brændt på bålet 6. juli 1415, fremkom der en vældig folkelig opstand. Nu krævede man ligestilling med præsterne og ønskede at modtage både brød og vin i nadveren. Der blev i Böhmen/Mähren skabt tre hussitiske kirker, uafhængige af romerkirken. Den ene retning kaldes utraquisterne; de fik i 1433 indrømmelser på kirkemødet i Basel, bl.a. ret til at nyde nadveren i begge skikkelser. Men det blev ophævet igen. De to andre blev efterhånden sammenlagt og blev brødremenigheden. Gennem årene blev mange pint og henrettet. Men utraquisterne og brødremenigheden blev ikke udryddet, fordi de blev beskyttet af mægtige adelsmænd. Selvom de gennem årene periodevis blev forfulgt, tvunget til at konvertere til katolicismen eller bedt om at forlade deres land.

I 1722 ankom der en lille flok brødre fra Böhmen/Mähren til Grev Zinzendorfs gods Berthelsdorf. Grev Zinzendorf var i

Dresden til sit eget bryllup, men hans mormor og godsforvalter tog godt imod flygtningene og lod dem bosætte sig på bjerget Hut. Den 17. juni 1722 begyndte man at bygge den nye koloni, og den 21. december kom greven hjem fra sit bryllup, han standsede vognen ved Hutbjerget og bad straks til Gud sammen med brødrene om velsignelse af huset og beboerne. Menigheden voksede hurtigt og kom til at bestå af både tyske og böhmiske/mähriske brødre. Man kaldte menigheden Herrnhut, medlemmerne kaldte hinanden brødre og søstre, og menigheden blev luthersk med den gamle böhmiske7mähriske kirketugt og mange böhmiske7mähriske salmer.

Allerede fra sin tidlige ungdom havde Zinzendorf været interesseret i mission. De böhmiske/mähriske herrnhutter var mennesker, som havde udholdt meget for deres tros skyld. Det var derfor ikke fremmed for dem at udføre de missionstanker, som Zinzendorf så længe havde næret. I 1736 var der i Herrnhut 47 brødre, mens resten dvs.ca 600 var ude som missionærer i Europa, Grønland og Amerika. Der var primært de böhmiske7mähriske brødre, som rejste ud. Mens de tyske blev hjemme.

Grev Zinzendorf ledte efter steder at sende missionærer ud til. Da han og hans følge i 1731 deltog i Christian den VI og Sophie Magdalene af Danmarks kroningsfest, holdt han i København opbyggelige forsamlinger for de fornemme.

Her mødte han Anton, som havde været slave på De Dansk-Vestindiske Øer og nu kammertjener hos den kongelige overstaldmester Laurvig. Anton fortalte om slavernes forhold på De Dansk-Vestindiske Øer. Grev Zinzendorf og hans

følge blev så rørte, at de besluttede sig for, at sende missionærer til øerne. Ligeledes mødte de to grønlandere i København. De hørte også om Hans Egedes mission og hans problemer. Da de kunne forstå, at man overvejede, at Hans Egedes mission skulle bringes til ophør, besluttede Zinzendorf og hans følge, at de ville hjælpe.

Da de kom tilbage til Herrnhut gjorde beretningerne om De Dansk-Vestindiske Øer og Grønland et stort indtryk på alle. I 1732 udsendte man missionærene Dober og Nitschmann til De Dansk-Vest Indiske Øer og i 1733 udsendte man fætrene Matthäus Stach og Christian Stach samt Christian David til Grønland. Christian David skulle dog kun med for et år.

De herrnhutiske grønlandsmissionærer fik pålagt, at lade sig lede af Herren og Hans Ånd. Ligesom de skulle hjælpe Hans Egede. Hvis ikke han havde brug for deres hjælp, skulle de ikke forstyrre ham. De skulle bo for sig selv og indrette sig sømmeligt og ordentligt.

Den 19. januar rejste de tre mænd over Halle til Hamburg og til København. Der modtog de penge af overkammerherre von Plessen og prinsesse Sophie Hedvig til at købe tømmer for, så de kunne bygge et hus i Grønland.

Den 20. maj 1733 ankom de til Godthåb, hvor de blev vel modtaget af Hans Egede og Gertrud Rasch. Hans Egede lovede at lære dem sproget. De besluttede sig for at anlægge et hus et par kilometer fra Hans Egedes hus. De kaldte stedet NeuHerrnhut. Derefter forsøgte de at ernære sig selv. Det gik ikke så godt. Deres fiskeri og jagt fejlede gang på gang. Deres træbåde knustes af storme mod klipperne. De havde meget svært ved at lære

sproget og grønlanderne afviste dem. Ligeledes opstod der hurtigt meget store diskussioner om dogmatikken mellem Hans Egede og Christian David. Hans Egede var luthersk-ortodoks og Christian David lægmand. Hans Egede beskyldte brødrene for ikke at have dogmatikken i orden, Christian David anklagede Hans Egede for ikke at være rigtig omvendt kristen. Heldigvis var Hans Egede ikke så god til at tale tysk, men udmærket til at skrive tysk. Derfor har vi deres diskussion bevaret i form af breve mellem dem.

I september 1733 udbrød der en stor koppeepidemi, der tog livet af halvdelen af de mennesker, som boede i området. Brødrene blev også syge. Hans Egede og Gertrud Rasch plejede grønlanderne og brødrene. Som følge af dette blev også Gertrud Rasch syg og døde nogle år senere.

Brødrene havde fem lange og trange år. I området var der i to år stor hunger, hvor også brødrene sultede. De forsøgte hele tiden at komme i kontakt med grønlanderne, som gerne vil tale med dem og modtage gaver, men ikke kunne se, hvad de skal bruge Gud til. Brødrene fortalte om skabelsen, om Abraham og Isak, Adam og Eva og om at Jesus er død for deres synders skyld. Men grønlanderne svarede, at de ikke forstod det. Det var alt for kompliceret. De spurgte brødrene: "Hvor var Gud, da vi var syge, hvorfor hjalp han os ikke, da vi sultede?"

Brødrene brugte tiden på at tage ud for at opsøge grønlanderne hvor de boede, på at skaffe forråd og på at lære sig sproget. I løbet af de første fem år kom der flere nye missionærer derop, to mænd og tre kvinder.

Men så skete der endelig noget den 2. juni 1738. KajarnaK, en mand sydfra, hørte brødrene fortælle om Jesu, lidelse, død og hans opstandelse. KajarnaK blev meget rørt. Det var helt nyt, at brødrene talte til følelserne, men det var det der skulle til. Et par dage senere kom KajarnaK igen og blev hos brødrene i et godt stykke tid. Den 30. marts 1739 blev han og hans familie døbt.

I brødremenigheder verden over fejrede man disse "erstlinge", førstegrøden, som de blev kaldt.

I 1747 påbegyndte Johan Valentin Haidt sit maleri med titlen Erstlingbild (se billedet på omslaget af dette hefte). Det er et billede, der viser hvor global Brødremenigheden allerede var blevet. Billedet forestiller 21 mennesker, som står rundt om Kristi trone. Det er mennesker, som repræsenterer forskellige etniske grupper og nationer. De mennesker, som er afbillede, er de første omvendte fra Brødremenighedens mange forskellige missionsstationer. De er så at sige førstegrøde (Joh. Åb. 14,4). Som nr. 3 fra venstre i grønlandsk dragt ses Samuel KajarnaK, den første døpte i Neu Hernnhut. I Kirchenbuch der Evangelischen Brüder-Gemeine Neu-Hernnhut står der: 1741. 27. feb. 1. Samuel KajarnaK, 1 ein Mann. Var Erstlingen aus dieser Nation, wurde am Seitenstechen heim gesollt der letzte blick zeigten dass er geglaubt. Sein Hütlein ist ab erste Korn auf unseren Gotter- Arker begraben 28. Febr. (*en mand, den førstedøbte ("Erstling") af denne nation, blev hjemhentet af sidesting. Hans sidste blik viste, at han var troende. Hans legeme er det første sædekorn på vor gudsager, begravet den 28. feb.*)

Mærkeligt nok var KajarnaK både den første døpte og også den første i menigheden, som døde.

KajarnaKs søn Matthäus kom sammen med fem andre grønlandere med på den første "pilgrimstur" til Herrnhut, Herrnhag, Holland og Betlehem i Pennsylvania. Sammenlignet med Hans Egede var Herrnhuterne på Grønland en international mission. I sin dagbog den 15.juni 1752 skriver Johannes von Watteville i NeuHerrnhut: "*Den 15[juni] regnede det hele dagen. Ligesom da jeg var på St Thomas, gjorde jeg det til min bibeskæftigelse, at udarbejde en kirkebog på grundlag af de registrerede døpte, kommunikanter, gifte og døde, med en kort angivelse af de afdødes levnedsløb og karakter*". Zinzendorfs svigersøn, biskop Johannes von Watteville, var berejst. I september 1748 ankom han og hans kone Benigna til New York. Derefter tog de på officielt besøg til Behlehem, Pennsylva-

nia og derefter videre til St. Thomas i 1749, i november 1749 var de tilbage i England. Nu i 1752 var han på besøg i Neu Herrnhut i Grønland. Han opholdt sig i to måneder i Grønland og besøgte alle menighedens medlemmer i deres telte. Brødremenigheden nøjedes ikke med at sende missionærer ud i verden, de fulgte op på missionen ved at sende de mennesker de missionerede for på pilgrimsrejser til Herrnhut, Herrnhag og til Pennsylvania. Ligesom biskopper kom på visitats.

I 1900 forlod brødrene Grønland. Alle grønlandere var blevet kristne, og de overlod menigheden til den danske kirke. Brødremenigheden fra Herrnhut var formentlig forblevet en lille ukendt menighed, som hurtigt var gået i glemmebogen, hvis ikke det havde været for de mange missioner. Det gjorde, at kirken spredte sig over hele verden.

Tid og Transcendens. Billedsproget i N.F.S. Grundtvigs salmedigtning

Af ph.d-stipendiat, cand.theol. Therese Bering Solten

Det er svært at forestille sig den danske salmetradition og salmeskat uden Grundtvigs salmer. Disse salmer har om nogen været med til at forme dansk

sang- og salmetradition og præge gudstjenesten. Disse tekster kan derfor være vanskelige at beskrive som genre, fordi de pga. deres store antal og udbredte anvendelse inden for en dansk sammenhæng i sig selv kan siges at være genrekonstituerende. En beskæftigelse med salmerne som genre eller afgrænset tekstkorpus inden for Grundtvigs forfatterskab mener jeg dog vil kunne øge blikket for kvaliteten af teksterne som litterære tekster og som selvstændige teologiske bidrag, dvs. som udspring for og ikke blot illustration af en dogmatisk lære. Et tekstudvalg sammensat af ikke blot de kendteste kirkesalmer, men salmer fra Grundtvigs samlede produktion vil samtidig skærpe blikket for teksternes 'fremmedhed'. En genlæsning, der kontekstualiserer salmerne på denne måde, vil således kunne kvalificere det, der for så vidt allerede er til stede,

men som risikerer at forsvinde, når det forekommer alt for velkendt.

Igennem ph.d. projektet "Tid og Transcendens" vil jeg forsøge en sådan genlæsning. Hermed konfronterer jeg ikke blot et materiale, hvis omfang og dybde man i sig selv må nære stor veneration for. Jeg skriver mig samtidig ind i en grundig og vidtrækkende forskningstradition, hvis tilbundsående undersøgelser ikke alene udgør en afgørende forudsætning for et projekt som dette, men som projektets resultater må prøves op imod og endeligt vil kunne kvalificeres af. Projektet er overordnet tænkt som undersøgelse af den billedsproglige behandling af forholdet mellem poesi og erkendelse i N.F.S. Grundtvigs salmedigtning. Projektet fokuserer på billedernes sprogligt-stilistiske virkning og erkendelsespotentialer og undersøger, hvilken transcendenserfaring, der kommer til udtryk i salmerne, samt hvordan denne erfaring står i forhold til formidlingen af kristendommen som historie. Projektet er del af forskningsprojektet *In-visibilis* og kan også beskrives som en undersøgelse af fremstillingen af forholdet mellem det synlige og det usynlige i Grundtvigs salmer.

Poetisk teologi – teologisk poetik

Det er min hovedantagelse i projektet, at salmer kan udtrykke noget, som andre typer af teologiske tekster ikke kan. Der findes således mange genre-mæssigt forskellige tekster i Grundtvigs forfatter-skab, og disse tekster belyser hinanden på frugtbar vis og omhandler ofte det samme, men de udtrykker eller er alligevel ikke altid 'det samme'.

Billedsproget i Grundtvigs salmer fungerer oplagt som sprogligt-stilistisk virkemiddel, men er samtidig et emne eller tema, der tages under behandling. Således er forholdet mellem synssans og indbildningskraft, sansningens potentiale og naturen som billedbog genkomne temaer i Grundtvigs salmedigtning

Denne simultane digtning og meta-digtning samt samspillet, der finder sted mellem de to planer, poesi og poetik, bevirker, at billederne tilskrives virkelighed. Dermed hæver formidlingen af de dogmatiske grundbegreber sig over en almen fremstillingsform. Salmeversenes ord forbinder sig med den Gudskabte virkelighed, fordi beskrivelsen af det levende ords skabende og dødsovervindende kraft lægger sig til den syngende menigheds erfaring. Den sammenhæng, Grundtvig ser mellem det menneskelige ord og Ordet med skabende og forløsende kraft, toner dermed frem.

Den kristne salme tematiserer Guds genskabelse af verden gennem Kristus, og en af Grundtvigs stærkeste og kendteste metaforiske udtryk er ”Ordet skaber, hvad det nævner” (en formulering, der også har en central placering hos f.eks. Luther). Grundtvig udfolder dette tema ud fra forholdet mellem menneskets og det guddommelige ord: Det skabelsesteo-

logiske perspektiv tematiseres gennem poetisk udfoldede overvejelser over sproget som lyd, billeddanner og 'folkeligt' kendetegn (modersmål). Salmen selv er et udtryk for det menneskelige sprogs muligheder og virkemidler, men åbner samtidig for Gudsordets skabende og genskabende kraft. Salmens liturgiske praksis (udsyngelsen, dens musikalske virke-lighed) adresserer og aktiverer øret som troens vej, mens salmens forkyndende indhold åbenbarer sig i kraft af et billedunivers for troens øje. Grundtvigs sammenkobling af syns- og høresansen med gudserkendelsen har oplagt sit bibelske forlæg. Det perspektiv, som evangeliernes fremstilling af Jesu lignelser og tegnhandlinger har – at den virker som et samspil mellem refleksionen over Gud-riget som en mulighed og forkyndelsen af det som en realitet – trækker Grundtvig ved hjælp af sit særegne billedsprog med ind i salmen. Eftersom den salmepoetiske skabelsesproces som forkyndelse af evangeliet tager del i eller lyder som efterklang af det guddommelige skaberord, opstår i salmen et semantisk overskud, der kvalificerer teksten som mere end blot teologi på vers – som poesi, et produkt opstået imellem skabelse og åbenbaring – og i dén forstand kunst.

Grundtvig og Ricoeur

Det er med udgangspunkt i Erich Auerbachs *Figura-essay* (1938) inden for den nyere Grundtvig- forskning beskrevet, hvordan den typologiske tolkning kan siges at fungere som vehikel eller mønster for Grundtvigs måde at fremstille historien på i den mytisk-poetiske del af forfatterskabet (jf. Anders Holm: *Historie og efterklang* (2001); Sune Auken: *Sagas*

Spejl (2005)). Forbindelsen mellem to begivenheder i historien anskues her ikke som stående i et kronologisk årsagsmæssigt forhold til hinanden. I stedet fremhæves spejlingseffekten imellem dem: hvordan de, i det øjeblik de holdes sammen, henviser til noget tredje. Det er projektets sigte at undersøge i hvilket omfang og på hvilken måde denne 'efterklingsbevidsthed' sætter aftryk i Grundtvigs salmer. Hvordan gives kristendommens historiske perspektiv billedligt udtryk heri?

Den franske filosof Paul Ricoeur har i særlig grad skrevet om forholdet mellem tid og transcendens. Som nutidigt perspektiv på undersøgelsen af billedbruget i Grundtvigs salmer anlægger jeg derfor Ricoeurs hermeneutiske tænkning om tiden, selvet og (gen-)fortællingen og – i særdeleshed – det metaforiske eller poetiske sprog (en betegnelse, der skal forstås kvalitativt, dvs. som sprog eller tekster, der er åbne for fortolkning og dermed genererer ny mening).

Ricoeur belyser på modernitetens præmisser mange af de temaer, der udfoldes mellem oplysning, rationalisme og romantik, og som derfor har afgørende betydning for formuleringen af Grundtvigs teologi. Med udgangspunkt i sin hermeneutiske metafor-teori beskriver Ricoeur, hvordan fortolkning udvider menneskets erfarings- og forståelseshorisont og dermed udgør en afgørende vigtig dannelsesproces: Mennesket kan iflg. Ricoeur kun komme til en forståelse af sig selv gennem noget andet end sig selv. Dette andet repræsenteres ved teksten, og det er symptomatisk, at mennesket ikke er i stand til at fortolke en sådan tekst uden om sig selv. Det er Ricoeurs pointe, at tekstens kon-figurerende struktur (sam-

menkoblingen af fremmed med velkendt) – hvad end dette beskrives med udgangspunkt i narrativen eller det poetisk-metaforiske – virker *transformerende* på menneskets livssyn. Fortolkningsarbejdet bliver dermed adgangsbillet til menneskets selvforståelse, for i kraft af det poetiske sprog åbnes fantasien, så mennesket får øje på nye muligheder. Dette erkendelsesmæssige aspekt kan forbindes med et af romantikkens kernebegreber, nemlig *Einbildung* eller indbildningskraft (imagination) og forestillingen om kunsten som erkendelsesform.

Fordi jeg'et, iflg. Ricoeur, er 'såret', vil det dog aldrig kunne nå til fuld klarhed eller forståelse. Accepten af livets uigen-skuelighed – at der er grænser for den menneskelige erkendelse – bliver derfor i sig selv et erkendelsesmål. Forestillingsevnen er derfor forbundet med håb, for kun inden for håbets horisont kan mennesket få øje på nye eksistensmuligheder. Opfattelsen af erkendelse som noget, man kun er nær, og af det kunstneriske/digteriske udtryk som en vej til erkendelse samt forestillingen om den menneskelige dannelsesproces og sammenkoblingen af det historiske og af religionen er således aspekter, der gør Ricoeurs tænkning til et perspektivrigt udgangspunkt i betragtningen af Grundtvigs hymnologiske poetik, hvor begreber som skabelse, gudbilledlighed og vækst spiller en central rolle i medieringen af det usynlige Gudsord.

Anskueliggjort transcendens

I sine salmer beskriver Grundtvig, hvordan Gud åbenbarer sig i verden gennem kontinuerlig skabelse. Billedsproget belyser derfor det gensidige forhold mellem

skabelse og åbenbaring. Det fortrolige modersmål i den poetiske bearbejdning modtages som syner, men billederne kræver en aktiv omsætning, et fortolkningsarbejde, der kan bringe det evige og det timelige, det sanselige og det åndelige, det synlige og det usynlige i et ækvivalent forhold til hinanden.

Billedsproget eller metaforen udtrykker sig som en samtidig tilstedeværelse af et 'for meget' og et 'for lidt' i forhold til det, der kommunikeres. Det dialektiske forhold mellem synligt og usynligt er derfor horisont for beskæftigelsen med billedsproget: Grundtvig kan gennem den virkelighed, ordet skaber i salmen, gøre Gud nærværende gennem hans skjulthed. I salmen er troens genstand således også dens udtryk: Ordet synges og synges om. Billedsproget har en foran-

dringskraft, der kan konkretisere det usynlige og på forklarende vis kvalificere menneskeliv og menneskeord. Begrebet transcendens, sådan som det optræder i projektets titel, betegner derfor i denne sammenhæng såvel Guds bevægelse ind i den historiske virkelighed som tekstens repræsentation af dette samt effekten på læseren (den, der synger); hvordan sproget *flytter* mennesket – genplacerer dette menneske i historien, et nyt sted mellem erindring og håb.

Min undersøgelse hviler på den antagelse, at Grundtvig i sine salmer lader billedsproget åbne det historiske, begrænsede menneskes sind på en måde, så dette menneske får øje for – men dog ikke helt kommer til at gennemskue – det, som transcenderer dets grænser.

Teologisk Forening efterår 2011

Tirsdag den 20. september kl. 19.30

Sognepræst, cand.theol. Kirstine Stricker Hestbech og journalist, cand.theol. Iben Tranholm
”Debataften om kristendommen og værdierne”

Fredag den 30. september kl. 12.00-15.00 i aud. 7

Det Teologiske Fakultet, KUBULUS og Teologisk Forening
”Karriereworkshop for teologer”

Tirsdag den 11. oktober kl. 19.30

Professor, dr.theol. Mogens Müller
”Hvad er evangelierne kilder til?”

Tirsdag den 8. november k. 19.30

Professor, ph.d. Mette Birkedal Bruun
”Hvorfor Rancé? Hvorfor trappistmunke? Hvorfor kirkehistorie?”

Tirsdag den 29. november kl. 19.30

Ph.d.-stipendiat, cand.mag. Lars Christiansen
”C. S. Lewis – en moderne apologet”

Fredag den 16. december

Julefest med revy

Søren Kierkegaard Selskabet

Program for efterårssemesteret 2011

Torsdag den 29. september kl. 19.30

Ind-bildning: Fantasiens re-figurationer ud fra Indøvelse i Christendom
Foredrag v/ Caludia Welch, Prof. MSO, ph.d., dr.habil.

Torsdag den 27. oktober kl. 19.30

Hegel – Kierkegaard – tur-retur
Foredrag v/ Jørgen Carlsen, Forstander ved Testrup Højskole, mag.art. i idéhistorie
og medlem af Det Ethiske Råd.

Torsdag den 24. november kl. 19.30

Nietzsche og Kierkegaard
Foredrag v/ Steffen Støvring, tidl. seminarielæktor og studenterpræst

Torsdag den 26. januar kl. 19.30

Tyvesprog og tungetale - Refleksioner over menneskets sprogbrug hos Kierkegaard
Foredrag v/ Dorothea Glöckner, Sognepræst, Ph.d.

Girokvittering er adgangskort. Gæstebilletter til 50 kr. sælges ved indgangen.

Adresse: Kældercafeen, Købmagergade 44, 1150 København K.

Sekretariat: Cand.mag. Thomas Fauth Hansen, Formand: Studenterpræst, cand.theol. et Ph.d.
Birgitte Kvist Poulsen. Kontakt: www.kierkegaardselskabet.dk

Kalender for Det Teologiske Fakultet

Særlige arrangementer og åbne møder ved Fakultetet annonceres under arrangementer på www.teol.ku.dk, i Universitetsavisen, Fakultetets studenterblad og så vidt muligt i Præsteforeningens Blad samt eventuelt i dagspressen.

Ved redaktionens afslutning er der planlagt følgende arrangementer på Fakultetet for efterårssemester 2011. Ændringer i programmet kan forekomme. Yderligere oplysninger om de enkelte arrangementer kan ses på www.teol.ku.dk. Alle arrangementerne er opgivet med præcise minuttal.

Kalender for **Teologisk Forening** se s.

Kalender for **Søren Kierkegaard selskabet** se s.

Fredag den 2. september kl. 13.15-15.00

Semesteråbningsforelæsning ved professor Gerd Theissen, Heidelberg Universitet: Forståelsen af biblen i den moderne verden. (Das Verständnis der Bibel in der modernen Welt). Forelæsningen holdes på dansk.

Sted: Aud. 7, Købmagergade 46, 1. sal, 1150 København K.

Arr.: Det Teologiske Fakultet

Onsdag den 14. september kl. 13.00-15.00

NT-seminar: Emne: Messiashemmeligheden i Markusevangeliet. Ansvarlig: Troels Engberg-Pedersen

Oplæg kan rekvireres fra den forudgående mandag. Henvendelse til ABEs kontor (abe@teol.ku.dk) eller Troels Engberg-Pedersen (tep@teol.ku.dk)

Sted: Vær. 243, Købmagergade 46, 2. sal, 1150 København K.

Arr.: Afdeling for Bibelsk Eksegese

Onsdag den 14. september kl. 13.15-15.00

Offentlig forelæsningsrække: 'Religion mellem synlighed og usynlighed'. Synligt og usynligt i historisk og systematisk perspektiv: "Thi intet menneske kan se mig og leve" (Ex 33,20). Synlighedens og usynlighedens tematik i Det Gamle Testamente (prof. Jesper Høgenhaven).

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-visibilis

Onsdag den 21. september kl. 13.15-15.00

Offentlig forelæsningsrække: 'Religion mellem synlighed og usynlighed'. Synligt og usynligt i historisk og systematisk perspektiv: "Guds rige kommer ikke således, at man udvortes kan iagttage det" (Luk 17,20). Om åbenbaring og skjulthed i evangelierne (prof. Mogens Müller).

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-visibilis

Onsdag den 28. oktober kl. 13.15-15.00

Offentlig forelæsningsrække: 'Religion mellem synlighed og usynlighed'. Synligt og usynligt i historisk og systematisk perspektiv: Billedforbuddet i Islam (prof. Jørgen S. Nielsen).

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-visibility

Fredag den 30. september kl. 12.15-15.00

Karrieredag for teologistuderende. For mere detaljeret program se www.teol.ku.dk

Sted: Aud. 7, Købmagergade 46, 1. sal, 1150 København K.

Arr.: Karriere- og Studielvejlederne

Fredag den 30. september kl. 13.15-15.00

Det Gammeltestamentlige Seniorseminar ved Bo Dahl Hermansen, Kampen om Petra.

Sted: Oplyses senere

Arr.: Afdeling for Bibelsk Eksegese

Onsdag den 5. oktober kl. 10.00-16.30

Prædikens teologi. Internationalt åbningsseminar for Center for Kirkeforskning ved Københavns Universitet.

Sted: Aud. 7, Købmagergade 46, 1. sal, 1150 København K.

Arr.: Center for Kirkeforskning

Onsdag den 5. oktober kl. 10.15

Tiltrædelsesforelæsnings ved adjungeret professor George Pattison.

Sted: Aud. 7, Købmagergade 46, 1. sal, 1150 København K.

Arr.: Det Teologiske Fakultet

Onsdag den 5. oktober kl. 13.00-15.00

NT-seminar: Emne: Bibelske genskrivninger (nyt bind af Forum for Bibelsk Eksegese).

Ansvarlig: Mogens Müller

Oplæg kan rekvireres fra den forudgående mandag. Henvendelse til ABEs kontor (abe@teol.ku.dk) eller Mogens Müller (mm@teol.ku.dk)

Sted: Vær. 243, Købmagergade 46, 2. sal, 1150 København K.

Arr.: Afdeling for Bibelsk Eksegese

Onsdag den 5. oktober kl. 13.15-15.00

Offentlig forelæsningsrække: 'Religion mellem synlighed og usynlighed'. Synligt og usynligt i historisk og systematisk perspektiv: Synlig og usynlig i middelalderens åndsliv (prof. Lauge O. Nielsen).

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-visibility

Onsdag den 12. oktober kl. 13.15-15.00

Offentlig forelæsningsrække: 'Religion mellem synlighed og usynlighed'. Synligt og usynligt i historisk og systematisk perspektiv: Mellem liturgi og kontemplation: om synligt og usynligt i det middelalderlige klosterliv (prof. Mette B. Bruun).

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-visibility

Fredag den 14. oktober kl. 16.15-22.30

Kulturnatten 2011. For mere detaljeret program se www.teol.ku.dk

Sted: Aud. 1 og Kældercaféen, Købmagergade 44, o.g., 1150 København K.

Arr.: Det Teologiske Fakultet

Tirsdag den 25. til onsdag den 26. oktober

International conference and ph.d. course of the research group In-visibility: Visibility and Transcendence in Religion, Arts, and Ethics at the Department of Systematic Theology: Ethics of In-Visibility: Imago Dei, Memory, and the Prohibition of Images.

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-visibility og Afdeling for Systematisk Teologi. Kontaktperson: Claudia Welz

Onsdag den 26. oktober kl. 13.15-15.00

Offentlig forelæsningsrække: 'Religion mellem synlighed og usynlighed'. Synligt og usynligt i historisk og systematisk perspektiv: "Invisibile, ineffabile, insensibile". Synligt og usynligt hos Luther og Grundtvig (ph.d.-stud. Therese Solten og forskningslektor Anna Vind).

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-visibility

Fredag den 28. oktober kl. 13.15-15.00

Det Gammeltestamentlige Seniorseminar ved Niels Peter Lemche, In Memory of Ancient Israel: A proposal for a book in preparation.

Sted: Oplyses senere

Arr.: Afdeling for Bibelsk Eksegese

Onsdag den 2. november kl. 13.15-15.00

Offentlig forelæsningsrække: 'Religion mellem synlighed og usynlighed'. Synligt og usynligt i historisk og systematisk perspektiv: Usynlighedens æstetik: teologiske teorier om kunstneriske medier i den reformatoriske tradition (forskningslektor Sven Rune Havsteen).

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-visibility

Tirsdag den 8. november kl. 10.15-12.00

Gæsteforelæsning ved Prof. i Systematisk Teologi ved Universitetet i Greifswald, Dr. Heinrich Assel. Foreløbig titel: Luther-reception i Tyskland i det 20. århundrede.

Sted: Aud. 2, Købmagergade 44, o.g., 1150 København K.

Arr.: Afdeling for Kirkehistorie og Afdeling for Systematisk Teologi

Onsdag den 9. november kl. 13.00-15.00

NT-seminar: Emne: NT Professors Go West (papers to be presented at the annual meeting of the Society of Biblical Literature, San Francisco, 19.-22.11.2011) Ansvarlig: Jesper Tang Nielsen Oplæg kan rekvireres fra den forudgående mandag. Henvendelse til ABEs kontor (abe@teol.ku.dk) eller Jesper Tang Nielsen (jtn@teol.ku.dk)

Sted: Vær. 243, Købmagergade 46, 2. sal, 1150 København K.

Arr: Afdeling for Bibelsk Eksegese

Onsdag den 9. november kl. 13.15-15.00

Offentlig forelæsningsrække: 'Religion mellem synlighed og usynlighed'. Synligt og usynligt i historisk og systematisk perspektiv: Billedforbud og gudbilledlighed (prof. Claudia Welz).

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-visibility

Torsdag den 10. november kl. 13.15-15.00

Ph.d.-seminar ved Flemming Kofod-Svendsen.

Sted: Oplyses senere

Arr.: Afdeling for Systematisk Teologi

Fredag den 11. november kl. 13.15

Disputatsforsvar ved mag.art. Martin Wangsgaard Jürgensen over afhandlingen: Changing Interiors. Danish village churches c. 1450 to 1600.

Sted: Oplyses senere

Arr.: Det Teologiske Fakultet

Onsdag den 16. november kl. 13.15-15.00

Offentlig forelæsningsrække: 'Religion mellem synlighed og usynlighed'. Synligt og usynligt i historisk og systematisk perspektiv: "Hvad intet øje har set" (1, Kor 2,9) – skjulthed og materialitet i gudstjenesten (lektor Bent Flemming Nielsen).

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-visibility

Onsdag den 23. november kl. 13.15-15.00

Offentlig forelæsningsrække: 'Religion mellem synlighed og usynlighed'. Synligt og usynligt i historisk og systematisk perspektiv: Synligt og usynligt – religionsfilosofisk og etisk set (prof. Arne Grøn).

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-visibility

Onsdag den 30. november kl. 13.15-15.00

Offentlig forelæsningsrække: 'Religion mellem synlighed og usynlighed'. Synligt og usynligt i historisk og systematisk perspektiv: Relationalitet, fællesskab og gudsrigesrepræsentation (ph.d.-stud. Karina Juhl Kande og prof. Kirsten Busch Nielsen).

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-visibility

Fredag den 2. december kl. 13.15-15.00

Det Gammeltestamentlige Seniorseminar ved Thomas L. Thompson, Introduktion til CIS' nye bogserie Changing Perspectives, hvis første bind forventes at udkomme i oktober 2011.

Sted: Oplyses senere

Arr.: Afdeling for Bibelsk Eksegese

Onsdag den 7. december kl. 13.00-15.00

NT-seminar: Emne: Ph.d.-oplæg ved Anne Vig Skoven. Ansvarlig: Anne Vig Skoven. Oplæg kan rekvireres fra den forudgående mandag. Henvendelse til ABEs kontor (abe@teol.ku.dk) eller Anne Vig Skoven (avs@teol.ku.dk)

Sted: Vær. 243, Købmagergade 46, 2. sal, 1150 København K.

Arr.: Afdeling for Bibelsk Eksegese

Torsdag den 19. til fredag den 20. januar 2012

International workshop: Visibility and Invisibility in Church, Liturgy and Community. Programoplysninger se opslag.

Sted: Oplyses senere

Arr.: Forskergruppen In-Visibility

*Det Teologiske
Fakultetssekretariat*

Københavns Universitet
Købmagergade 44-46
DK-1150 København K

MAGASINPOST
STANDARD

B

POST

PP

DANMARK

Returneres ved varig adresseændring

DET TEOLOGISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET
KØBMAGERGADE 44-46
POSTBOX 2164
DK-1150 KØBENHAVN K

WWW.TEOL.KU.DK